

MALATYA SÜT SEKTÖRÜ RAPORU

HAZIRLAYAN

Prof. Dr. Ahmet UĞUR

Malatya Ticaret Borsası Akademik Danışmanı

2018 Aralık

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM : DÜNYA'DA SÜT SEKTÖRÜ İSTATİSTİKLERİ

1.1.Dünya Süt Üretim İstatistikleri

1.2.Dünya Süt Fiyatları

1.3.Dünya Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticareti

İKİNCİ BÖLÜM:TÜRKİYE'DE SÜT SEKTÖRÜ İSTATİSTİKLERİ

2.1.Türkiye'de Süt Üretimi

2.2.Türkiye'de Süt Ticareti

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MALATYA SÜT SEKTÖRÜ İSTATİSTİKLERİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE SÜT SEKTÖRÜ SORUNLARI ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1 Türkiye'de Süt Sektörünün Sorunları

4.2 Süt Sektörünün Sorunlarına Çözüm Önerileri

BEŞİNCİ BÖLÜM: MALATYA SÜT SEKTÖRÜ İÇİN ÖNEMLİ KONU VE ÖNERİLEN PROJELER

5.1 SÜTAŞ Bingöl Yatırımı

5.2 Süt Toplama Merkezi ve Soğuk Zinciri

5.3 Akredite Gıda Analiz Laboratuvarı

BİRİNCİ BÖLÜM

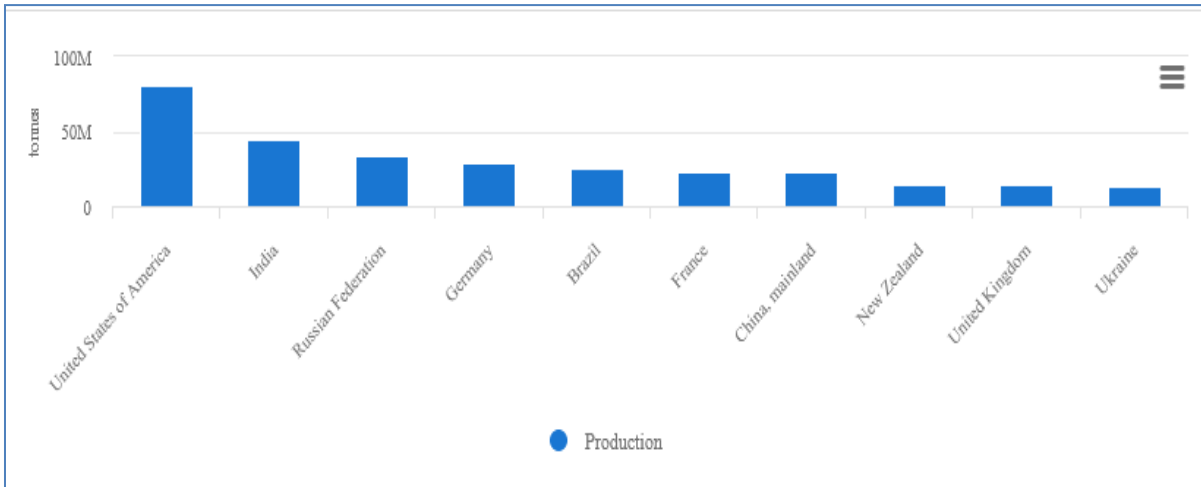
DÜNYA'DA SÜT SEKTÖRÜ İSTATİSTİKLERİ

1.1 Dünya Süt Üretim İstatistikleri

Bugün dünyada süt ve ürünleri toplam pazarı 7 milyardan fazla kişinin talebini karşılarken, sektör hem üretim hem de işleme anlamında yaklaşık 1 milyardan fazla kişiye de gelir sağlamaktadır. Dünyada 7 milyar olan tüketici sayısı önümüzde yıllarda hiç şüphesiz daha fazla olacaktır. Dolayısıyla, süt ve süt ürünlerine talep her geçen yıl artacaktır.

FAOSTAT'dan alınan aşağıdaki tablolarda dünyada çiğ inek, koyun ve keçi sütü istatistikleri 1993-2016 yılları ortalaması olarak ilk on ülke için verilmiştir. Tablolara baktığımızda çiğ inek sütünde dünyada en fazla üretime Amerika Birleşik Devletleri'nin sahip olduğunu görürüz. ABD'yi Hindistan ve Rusya takip etmiştir.

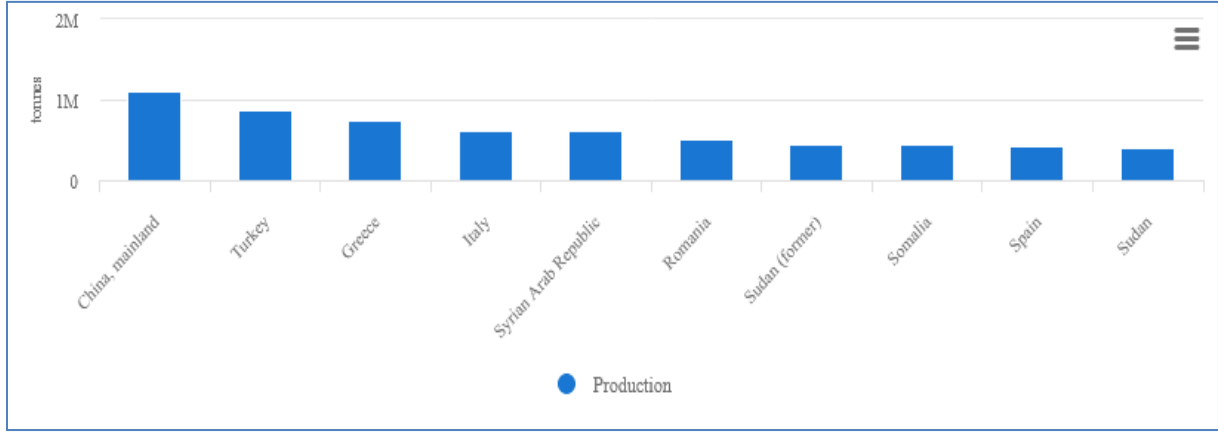
Tablo 1: Dünyada Çiğ İnek Sütü Üretim Miktarları (1993-2016 Yılları Ortalaması, Ton)

Kaynak: FAOSTAT

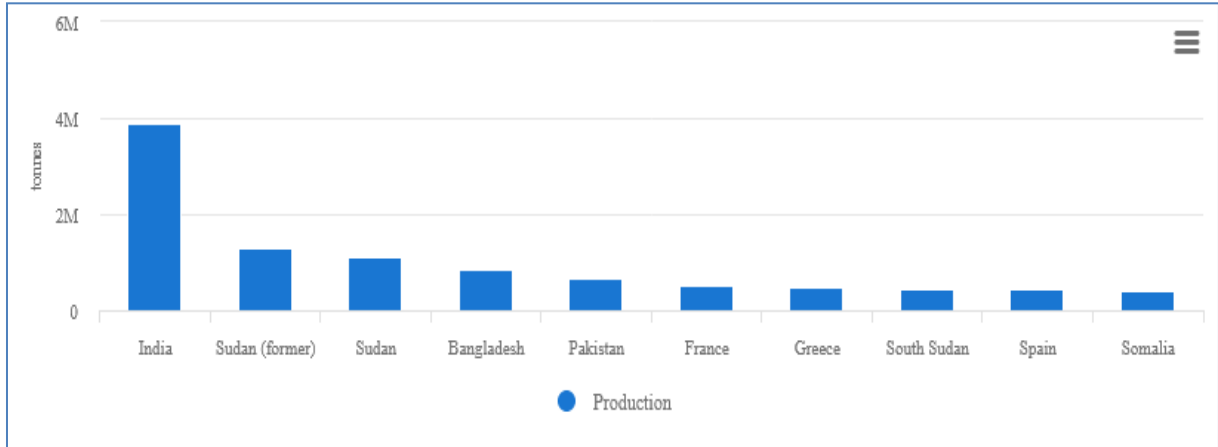
Dünyada çiğ koyun sütü üretiminde ise en yüksek üretime sahip ülke Çin'dir. Çin'i Türkiye ve Yunanistan izlemiştir. Çiğ keçi sütü üretiminde ise sıra ile Hindistan, Sudan ve Bangladeş dünyada en fazla üretime sahip ülkeler olmuştur.

Tablo 2: Dünyada Çiğ Koyun Sütü Üretim Miktarları (1993-2016 Yılları Ortalaması, Ton)

Kaynak: FAOSTAT

Tablo 3: Dünyada Çiğ Keçi Sütü Üretim Miktarları (1993-2016 Yılları Ortalaması, Ton)

Kaynak: FAOSTAT

USDA (Amerika Tarım Bakanlığı) verilerine göre Dünya inek sütü üretiminde ilk sırayı AB ülkeleri, ikinci sırayı ABD ve üçüncü sırayı ise Hindistan almaktadır (Tablo 4). Tablo 4’den de görüleceği üzere dünyada çiğ inek sütü üretim miktarları her yıl artış göstermektedir. 2017 yılında 501 milyon tona çıkan çiğ inek sütü üretim miktarının 2018 yılında 510 milyon tona çıkacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 4: USDA Verilerine Dünyada Göre Çiğ İnek Sütü Üretim Miktarları (Bin Ton)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 Dec
Cows Milk Production						
Argentina	11,519	11,326	11,552	10,191	10,090	10,700
Australia	9,315	9,658	10,091	9,486	9,300	9,530
Belarus	6,640	6,705	7,044	7,140	7,300	7,425
Brazil	24,259	25,489	24,770	22,726	23,550	23,980
Canada	8,443	8,437	8,773	9,081	9,450	9,800
China	34,300	37,250	37,550	36,020	35,500	36,500
European Union	140,100	146,500	150,200	151,000	151,700	152,100
India	57,500	60,500	64,000	68,000	72,000	76,000
Japan	7,508	7,334	7,379	7,394	7,280	7,240
Korea, South	2,093	2,214	2,169	2,070	2,081	2,091
Mexico	11,294	11,464	11,736	11,956	12,100	12,230
New Zealand	20,200	21,893	21,587	21,224	21,540	21,850
Russia	30,529	30,499	30,548	30,510	30,600	30,550
Taiwan	358	363	374	380	380	375
Ukraine	11,189	11,152	10,584	10,375	10,300	10,250
Others	19	20	13	14	15	0
Subtotal	375,266	390,804	398,370	397,567	403,186	410,621
United States	91,277	93,485	94,619	96,343	97,840	99,473
World Total	466,543	484,289	492,989	493,910	501,026	510,094

Kaynak: USDA, 2018 yılı tahminidir.

FAO'dan alınan ve Tablo 5'te verilen çiğ inek sütü üretim miktarlarına bakıldığında dünyadaki çiğ inek sütü üretim miktarı 2016 yılı itibariyle 659 milyon tona ulaşmıştır. FAO'nun verilerine göre dünyada çiğ inek sütü üretiminde birinci sırayı ABD, ikinci sırayı Hindistan ve üçüncü sırayı Çin almaktadır.

Tablo 5: FAO Verilerine Dünyada Göre Çiğ İnek Sütü Üretim Miktarları (Bin Ton)

Ülke	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ABD	87.488	89.020	91.010	91.277	93.465	94.618	96.359
Hindistan	54.903	57.770	59.805	62.195	66.423	73.645	77.416
Brezilya	30.715	32.096	32.304	34.255	35.124	34.610	33.625
Rusya	31.585	31.386	31.501	30.286	30.511	30.522	30.495
Türkiye	12.419	13.802	15.978	16.655	16.999	16.934	16.786
Almanya	29.616	30.323	30.672	31.324	32.395	32.685	32.672
Çin	35.756	36.579	37.436	35.314	37.246	37.547	36.775
Dünya	602.995	617.330	631.420	636.586	656.701	666.761	659.150

Kaynak: FAOSTAT

USDA raporuna göre sağılan inek sütünün sıvı olarak yurtiçi tüketimi ülkeler itibariyle Tablo 6’da gösterilmiştir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere inek sütü üretiminde ilk üç sırayı alan ülkelerden sadece Hindistan neredeyse üretiminin tamamını yurtiçinde sıvı olarak tüketmektedir. AB inek sütü üretimin sadece %22’sini, ABD ise sadece %27,5’ini yurtiçinde sıvı olarak tüketmektedir. Kalan kısım ise peynir, tereyağı vb süt ürünlerine dönüştürülmektedir.

Tablo 6: Üretilen Çiğ İnek Sütünün Ülkeler İtibariyle Kullanım Miktarları (Bin Ton)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 Dec
Fluid Use Dom. Consum.						
Argentina	2,065	2,044	2,084	1,850	1,840	1,925
Australia	2,494	2,600	2,700	2,550	2,530	2,550
Belarus	1,010	1,054	1,065	1,050	1,050	1,050
Brazil	9,036	9,660	9,573	9,600	10,000	10,010
Canada	2,982	2,946	2,923	2,917	2,900	2,950
China	14,350	15,150	15,360	14,600	14,792	14,880
European Union	33,800	34,066	33,800	33,600	33,550	33,500
India	54,400	57,000	59,750	62,750	65,200	66,800
Japan	3,975	3,911	3,935	3,992	3,970	3,950
Korea, South	1,587	1,540	1,529	1,500	1,540	1,568
Mexico	4,160	4,180	4,185	4,183	4,184	4,185
New Zealand	451	495	497	497	500	500
Russia	10,150	9,859	9,500	8,960	8,600	8,300
Taiwan	356	369	384	397	408	408
Ukraine	5,316	5,538	5,385	5,241	5,199	5,150
Others	58	62	54	58	61	0
Subtotal	146,190	150,474	152,724	153,745	156,324	157,726
United States	27,334	27,060	26,668	26,487	26,320	26,200
World Total	173,524	177,534	179,392	180,232	182,644	183,926

Kaynak: USDA, 2018 yılı tahminidir.

USDA raporuna göre çeşitli ülkelerin peynir üretim ve yurtiçinde tüketim miktarları Tablo 7’de gösterilmiştir. Tabloya göre Dünya peynir üretiminde ilk sırayı AB, ikinci sırayı ABD ve üçüncü sırayı Rusya almaktadır. Bununla birlikte, tablodan da görüleceği üzere AB ve ABD ürettiği peynir miktarına yakın olarak yurtiçinde peynir tüketmektedir. Dolayısıyla, bu ülkelerin peynir üretimi ancak yurtiçi tüketimi karşılamaktadır. Tablodaki bir diğer önemli husus ise Rusya’nın ürettiğinde daha fazla peynir tükettiğidir. Bu da Rusya’nın peynir bakımından net ithalatçı bir ülke olduğunu ortaya koymaktadır. Peynir açısından net ithalatçı diğer ülkeler ise Brezilya, Japonya, Kanada, Güney Kore, Meksika, Filipinler ve Tayvan’dır.

Tablo 7: Dünyada Ülkeler İtibariyle Peynir Üretim ve Tüketim Miktarları (Bin Ton)

	2013	2014	2015	2016	2017 Dec	2017 Jul
Production						
Algeria	0	0	0	0	0	nr
Argentina	556	564	548	515	545	535
Australia	320	320	324	324	330	320
Belarus	182	226	241	275	275	273
Brazil	722	736	754	745	772	760
Canada	388	396	419	427	435	435
European Union	9,368	9,560	9,740	9,810	9,875	9,910
Japan	49	46	46	45	45	45
Korea, South	22	24	23	24	24	nr
Mexico	270	275	280	285	293	300
New Zealand	311	325	355	360	355	370
Philippines	2	2	2	2	2	nr
Russia	713	760	861	865	840	865
Taiwan	0	0	0	0	0	0
Ukraine	247	203	190	200	206	206
Total Foreign	13,150	13,437	13,783	13,877	13,971	14,045
United States	5,036	5,222	5,367	5,514	5,545	5,590
Total	18,186	18,659	19,150	19,391	19,516	19,635
Total Dom. Consumption						
Algeria	0	0	0	0	0	nr
Argentina	507	510	506	465	490	496
Australia	220	239	243	246	254	254
Belarus	65	67	69	71	71	73
Brazil	750	754	773	785	799	795
Canada	403	407	418	439	438	444
European Union	8,656	8,883	9,087	9,093	9,125	9,140
Japan	285	278	295	303	305	320
Korea, South	107	118	137	134	144	nr
Mexico	368	370	391	403	418	425
New Zealand	39	40	35	35	40	35
Philippines	16	20	21	23	25	nr
Russia	1,140	1,072	1,052	1,076	1,060	1,079
Taiwan	25	26	29	32	34	35
Ukraine	198	197	184	195	204	209
Total Foreign	12,779	12,981	13,240	13,300	13,238	13,474
United States	4,839	4,977	5,149	5,369	5,440	5,384
Total	17,618	17,958	18,389	18,669	18,678	18,858

Kaynak: USDA, 2018 yılı tahminidir.

1.2 Dünya Süt Fiyatları

Ülkeler bazında çiğ süt fiyatları Ulusal Süt Konseyinde alınmış ve aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Tablolarda verilen çiğ süt fiyatları KDV hariç fiyatlar olup, ülkeler bazında sütün kalite standartları da ayrıca belirtilmiştir. Türkiye’de Ulusal Süt Konseyince %3,6 yağlı ve %3,2 proteinli çiğ süt için tavsiye fiyatı ilan edilmektedir.

Tablo 8’deki süt fiyatları incelendiğinde görüleceği üzere ABD’de 1 kg çiğ süt fiyatı 2014 yılında ortalama 0,3979 Euro ile en yüksek seviyesine ulaştıktan sonra düşmeye başlamıştır. 2017 yılında tekrar artış gösteren çiğ süt fiyatları 2018’in ilk sekiz ayında son 7 yılın en düşük ortalama fiyatlarına ulaşmıştır.

Tablo 8: ABD Çiğ Süt Fiyatları (€/100 Kg, KDV hariç, %3,7 yağlı)

ABD ÇİĞ SÜT FİYATLARI (€/100 KG, KDV Hariç) (%3,7 Yağlı)								
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ocak	27,56	32,46	33,02	38,07	33,39	32,68	39,26	29,10
Şubat	30,85	29,51	32,18	40,19	32,63	31,20	38,32	27,32
Mart	32,14	28,72	32,48	40,19	33,77	30,39	35,70	27,88
Nisan	29,92	28,12	33,00	40,38	33,75	29,16	33,92	28,37
Mayıs	30,11	27,93	33,45	38,85	33,02	28,26	33,30	30,24
Haziran	32,33	28,51	32,60	37,63	33,23	29,06	33,96	30,77
Temmuz	33,69	30,32	32,02	37,94	33,28	32,07	33,13	29,05
Ağustos	33,95	32,18	32,30	39,90	33,05	33,62	33,61	30,35
Eylül	33,78	33,61	33,20	43,92	34,38	34,02	32,94	
Ekim	32,18	36,70	33,47	43,32	34,73	33,19	33,57	
Kasım	33,35	37,98	35,29	40,66	37,37	35,93	34,00	
Aralık	32,95	35,12	35,39	36,47	34,86	39,31	32,04	
Ortalama	31,90	31,76	33,20	39,79	33,96	32,41	34,48	29,13
Değişim		-0,4%	+4,5%	+19,8%	-14,7%	-4,7%	+6,4%	-17,1%

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi

Tablo 9’da verilen Almanya çiğ süt fiyatlarında yıllık en yüksek ortalama fiyatı 2014 yılında 0,3755 Euro olarak meydana gelmiş ve ertesi yıl fiyatlar %22 düşmüştür. Çiğ süt fiyatları 2016 yılında düşmeye devam etmiş ancak 2017 yılında %35 artmıştır. 2018’in ilk sekiz ayında fiyatlar tekrar düşüşe geçmiştir.

Tablo 9: Almanya Çiğ Süt Fiyatları (€/100 Kg, KDV hariç, %4 yağ, %3,4 protein)

ALMANYA ÇİĞ SÜT FİYATLARI (€/100 KG, KDV Hariç) (%4 Yağ, %3,4 Protein)									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ocak	27,23	32,27	33,47	33,74	40,22	29,79	27,45	32,53	35,52
Şubat	27,14	32,50	33,29	33,78	40,17	29,72	26,82	32,68	33,37
Mart	28,28	33,49	32,75	33,87	39,97	29,88	25,83	32,63	32,73
Nisan	28,06	34,09	31,92	34,27	39,40	30,12	24,59	32,66	32,22
Mayıs	29,30	34,58	30,39	36,02	38,56	29,55	23,08	33,31	32,15
Haziran	30,35	34,79	29,54	36,59	38,18	28,78	22,83	34,42	32,66
Temmuz	31,32	34,89	29,11	37,50	37,49	28,20	23,22	35,98	33,33
Ağustos	32,08	34,95	29,32	38,29	37,12	27,80	23,88	37,32	34,02
Eylül	32,79	35,33	30,49	39,71	35,84	27,54	25,70	38,49	
Ekim	33,32	35,61	32,32	40,83	34,06	27,76	28,84	39,14	
Kasım	33,51	35,61	33,72	41,30	32,31	28,19	31,19	38,98	
Aralık	33,05	34,63	33,72	41,12	31,04	28,35	31,94	38,46	
Ortalama	30,54	34,83	31,39	37,51	37,55	29,29	26,73	36,19	33,25
Değişim		+12,64%	-7,92%	+17,62%	+0,11%	-22,00%	-8,74%	+35,39%	-2,04%

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi

Almanya'daki çiğ süt fiyat hareketlerine benzer bir biçimde AB-28 ülkelerindeki çiğ süt fiyatları da 2014 yılındaki yıllık en yüksek ortalama fiyattan sonra düşmeye başlamıştır. 2017 ve 2018 yıllarında ise tekrar artışa geçmiştir. Avrupa Birliğinde inek sütü üretimi 2015 yılında %2 oranında artarken, özellikle Birlikte süt üretim kotalarının kaldırıldığı Mart ayından sonra başta İrlanda ve Hollanda olmak üzere hemen her AB ülkesinde süt üretim miktarı artmıştır. Bu dönemde çiğ süt fiyatlarındaki düşüklük AB süt üretim üzerinde olumsuz etki yaratmamış aksine düşük fiyat, yüksek miktarlarda satışa olanak sağlayacak şekilde üretimi artırmıştır.

Tablo 10: AB-28 Çiğ Süt Fiyatları (€/100 Kg, KDV hariç)

AB-28 ÇİĞ SÜT FİYATLARI (€/100 KG, KDV Hariç)						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ocak	34,33	40,18	31,87	29,59	33,43	35,51
Şubat	34,11	40,10	31,99	29,11	33,38	34,45
Mart	34,07	39,44	31,69	28,31	33,12	33,52
Nisan	34,19	38,39	31,45	27,37	33,16	32,61
Mayıs	34,25	37,73	30,73	26,19	32,97	32,04
Haziran	35,68	37,64	30,14	25,55	33,13	32,22
Temmuz	36,31	37,03	29,92	25,68	34,17	32,89
Ağustos	36,86	36,95	29,86	26,43	35,24	33,63
Eylül	38,44	36,49	30,10	27,70	36,82	34,27*
Ekim	39,40	35,40	30,74	29,95	37,53	
Kasım	40,21	34,49	30,94	31,91	37,80	
Aralık	40,21	33,26	30,67	33,05	37,43	
Ortalama	36,51	37,26	30,84	28,40	34,85	33,46
Değişim		+2,06%	-17,22%	-7,89%	+22,58%	-1,41%

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi

Brezilya'da ise 2013 yılındaki en yüksek yıllık ortalamadan sonra fiyatlar düşmeye başlamış ancak 2016 ve 2017 yıllarında tekrar yükselmiştir. 2018 yılının ilk sekiz ayında 2017 yılına göre ortalamada tekrar düşüşe geçmiştir.

Tablo 11: Brezilya Çiğ Süt Fiyatları (€/100 Kg, KDV hariç)

BREZİLYA ÇİĞ SÜT FİYATLARI (€/100 KG, KDV Hariç)								
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ocak	32,60	36,03	32,71	30,68	30,33	24,11	38,19	27,76
Şubat	32,38	36,99	33,93	30,42	28,85	24,95	40,03	27,92
Mart	32,67	36,25	35,66	31,72	27,58	27,80	40,13	29,07
Nisan	34,76	35,55	36,55	35,12	29,85	29,99	39,71	30,38
Mayıs	36,31	34,48	37,31	36,20	29,74	31,65	39,10	31,95
Haziran	37,83	33,37	35,57	36,15	29,80	34,42	37,37	31,98
Temmuz	38,74	34,03	35,82	36,51	30,06	41,35	36,42	35,55
Ağustos	38,00	33,96	34,84	36,33	27,72	47,04	33,89	36,57
Eylül	37,22	33,35	36,78	36,21	24,43	44,95	31,86	33,04
Ekim	36,52	33,45	37,43	34,45	24,29	42,83	29,53	
Kasım	35,28	33,77	35,57	32,20	25,96	37,20	28,87	
Aralık	34,99	32,77	32,42	30,19	24,99	36,67	28,34	
Ortalama	35,61	34,50	35,38	33,85	27,80	35,25	35,37	31,57
Değişim		-3,1%	+2,6%	-4,3%	-17,9%	+26,8%	+0,4%	-15,9%

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi

Rusya’da ise 2011-2014 yılları arasında 0,38 Euro/kg civarında dolaşan süt fiyatları 2015 yılında %21 düşerek 0,3 Euro/kg’ye düşmüştür. Dünyadaki çiğ süt fiyat gelişmesine paralel olarak Rusya’da da 2017 yılında süt fiyatları tekrar artmıştır.

Tablo 12: Rusya Çiğ Süt Fiyatları (€/100 Kg, KDV hariç, %3,4 yağlı)

RUSYA ÇİĞ SÜT FİYATLARI (€/100 KG, KDV Hariç) (%3,4 Yağlı)								
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ocak	40,01	38,53	38,75	41,77	28,14	26,12	40,06	35,95
Şubat	41,51	40,13	38,26	41,66	29,52	25,62	41,08	34,71
Mart	41,79	40,95	38,39	40,84	33,34	28,12	41,17	33,66
Nisan	40,72	41,03	37,28	41,58	37,67	28,78	41,60	30,68
Mayıs	41,29	40,32	37,02	41,94	36,73	28,63	38,85	30,04
Haziran	40,73	38,95	34,84	41,30	32,75	28,52	36,41	29,51
Temmuz	39,97	38,80	34,63	39,80	30,84	28,80	33,95	29,20
Ağustos	36,19	36,64	34,41	38,22	26,51	29,06	33,29	27,95
Eylül	35,18	36,41	36,03	37,90	26,41	29,37	34,34	27,74
Ekim	34,95	37,24	37,19	38,07	28,60	32,25	35,65	
Kasım	35,97	38,04	38,27	35,00	30,18	33,77	35,79	
Aralık	36,59	38,57	39,32	29,56	28,44	36,55	36,00	
Ortalama	38,74	38,80	37,03	38,97	30,76	29,63	37,35	31,05
Değişim		+1,15%	-4,6%	+5,23%	-21,1%	-3,7%	+26,0%	-18,0%

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi

Japonya’daki çiğ süt fiyat gelişimini gösteren Tablo 13’e baktığımızda ilk dikkate çeken husu Japonya’da süt fiyatlarının diğer ülkelere göre daha yüksek olmasıdır. Hatta, Japonya’daki çiğ

süt fiyatları bazı yıllar bazı ülkelerin çiğ süt fiyatlarının 2-3 katına kadar çıkabilmektedir. Japonya’da çiğ süt fiyatları 2013 yılında düşüşe geçmiş ancak 2016 yılından itibaren tekrar yükselmiştir.

Tablo 13: Japonya Çiğ Süt Fiyatları (€/100 Kg, KDV hariç)

JAPONYA ÇİĞ SÜT FİYATLARI (€/100 KG, KDV Hariç)								
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ocak	78,46	89,10	75,63	64,40	70,20	77,46	82,12	75,27
Şubat	76,53	85,48	72,11	65,59	71,57	78,76	83,97	76,15
Mart	75,73	81,38	73,02	64,32	74,23	80,23	83,53	78,02
Nisan	72,50	81,38	69,78	64,12	74,30	79,98	84,20	76,20
Mayıs	76,50	87,18	67,72	67,98	73,62	80,84	82,04	77,95
Haziran	76,80	88,45	69,55	68,63	71,57	84,51	81,39	79,39
Temmuz	79,20	92,82	69,71	70,29	74,59	88,24	79,47	79,40
Ağustos	82,84	95,00	70,36	70,89	73,80	89,70	79,64	81,05
Eylül	85,67	91,15	68,58	70,02	74,75	88,78	78,08	
Ekim	87,88	90,46	69,53	72,86	76,61	90,59	79,31	
Kasım	88,14	88,52	69,72	68,68	78,12	88,34	79,23	
Aralık	88,74	83,59	65,92	67,32	76,91	84,07	78,05	
Ortalama	80,75	87,88	70,13	67,92	74,19	84,29	80,92	77,92
Değişim		+8,8%	-20,2%	-3,2%	+9,2%	+13,6%	-4,0%	-5,0%

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi

Özetle, 2013 veya 2014 yıllarındaki çiğ süt fiyat artışlarından sonra dünya genelinde çiğ süt fiyatlarında bir düşüş meydana gelmiştir. Bununla birlikte, çiğ süt fiyatlarında bu düşüşler 2016 ve/veya 2017 yıllarında tekrar artışa geçmiştir. 2018’in ilk iki ayında ise dünyada çiğ süt fiyatlarında genel olarak bir düşüş yaşanmaktadır.

1.3 Dünya Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticareti

Dünya’da süt ve süt ürünleri ihracat trendleri incelendiğinde; Dünya’nın önemli çiğ süt üreticileri arasında yer alan Yeni Zelanda, Almanya, Fransa, Hollanda ve ABD gibi ülkelerin süt ürünleri ihracatında da ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Türkiye dünya süt ve süt ürünleri ihracatında 2017 yılında 22. sırada yer almaktadır (Tablo 14).

Tablo 14’e bakıldığında görüleceği üzere dünya süt ve süt ürünleri ihracat hacminde 2015 ve 2016 yıllarında tutar olarak düşüş yaşandığı, ancak 2017 yılında tekrar artış kaydedildiği gözlemlenmektedir. 2015 ve 2016 yıllarında süt ihracatının azalmasında dünya süt fiyatlarında meydana gelen düşüş etkili olmuştur. Rusya’nın süt ve süt ürünlerinde uyguladığı

ithalat ambargosu, Çin'in süt ve süt ürünleri talebinde yaşanan düşüş ve ABD Dolarının değerinin yüksek olması gibi hususlar sektörün dış ticarete yaşadığı önemli sorunlar arasında yer almaktadır (USDA, 2015).

Tablo 14: Yıllara Göre Ülkelerin Süt ve Süt Ürünleri İhracatı (Bin Dolar)

Ülke	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	11.950.380	12.393.631	9.218.523	8.991.016	10.562.117
Yeni Zelanda	11.158.299	12.246.050	8.296.247	8.037.083	10.199.310
Hollanda	10.225.179	10.392.339	7.937.897	8.124.646	9.867.853
Fransa	8.371.603	8.863.513	6.917.238	6.576.735	7.122.141
ABD	5.770.114	6.164.740	4.447.901	3.905.506	4.482.578
Belçika	4.467.874	4.449.481	3.248.758	3.284.151	4.044.212
İtalya	3.246.745	3.405.346	2.948.722	3.101.416	3.504.399
Danimarka	2.702.452	2.738.635	2.284.495	2.359.436	2.773.054
İrlanda	2.484.993	2.420.381	1.968.903	1.928.837	2.676.455
Polonya	2.514.577	2.764.501	2.027.257	1.886.469	2.620.022
İngiltere	2.031.023	2.332.440	1.842.002	1.744.937	2.178.356
Belarus	2.343.208	2.366.542	1.784.595	1.859.123	2.052.447
Avustralya	2.258.730	2.335.287	1.844.534	1.699.683	1.849.801
İspanya	1.395.964	1.567.471	1.374.331	1.365.652	1.608.259
Avusturya	1.532.895	1.613.974	1.323.787	1.294.743	1.389.605
Suudi Arabistan	1.137.730	1.140.413	1.196.044	1.197.538	1.120.396
Çek Cumhuriyeti	977.962	1.031.111	773.246	718.180	863.323
Hong Kong	257.438	346.848	466.505	546.176	826.534
Arjantin	1.679.491	1.531.365	1.049.000	819.124	773.994
İsviçre	718.637	806.947	708.060	704.424	713.343
Yunanistan	554.648	635.494	617.977	636.265	703.599
Türkiye	662.462	732.679	532.707	592.723	702.305
TOPLAM	93.981.401	98.179.650	75.217.279	73.289.298	85.076.596

Kaynak: Trademap

Dünya süt ithalatına baktığımızda ise ihracata benzer bir durumla karşı karşıya olduğumuz görülecektir. 2015 ve 2016 yıllarında ithalat tutarlarında bir düşüş yaşanmasına karşın 2017 yılında ithalat tutarı artmıştır. Bu durum, 2015 yılında meydana gelen fiyat düşüşünün etkisini

göstermektedir. Süt ve süt ürünleri ithalatı yapan ülkeler incelendiğinde bu ülkelerin büyük bir kısmının aynı zamanda bu ürünlerin ihracatçısı ülkeler olduğu da görülecektir.

Tablo 15: Yıllara Göre Ülkelerin Süt ve Süt Ürünleri İthalatı (Bin Dolar)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	8.854.526	9.279.887	7.572.150	7.575.264	9.169.675
Çin	5.245.216	6.490.639	3.303.432	3.516.726	5.068.873
Hollanda	4.606.880	4.621.967	3.843.900	3.839.835	4.506.518
Fransa	4.408.904	4.688.277	3.563.883	3.522.026	4.470.538
Belçika	4.536.753	4.368.172	3.243.938	3.390.392	4.232.561
İtalya	5.380.862	5.309.654	3.964.324	3.663.073	4.204.103
İngiltere	4.375.904	4.519.098	3.829.942	3.501.563	3.905.989
Rusya	4.407.646	3.824.191	2.011.230	2.135.136	2.630.066
ABD	2.300.439	2.603.318	2.820.284	2.529.830	2.603.909
Hong Kong	2.021.868	2.411.583	2.253.738	2.312.766	2.118.087
İspanya	2.482.604	2.477.888	1.888.823	1.784.047	2.064.304
Suudi Arabistan	1.965.720	2.498.524	2.070.483	1.850.631	1.861.764
Meksika	1.945.722	2.002.627	1.639.553	1.650.957	1.838.250
Japonya	1.615.516	1.789.547	1.576.625	1.434.931	1.690.226
BAE	1.562.289	1.943.815	1.588.084	1.438.793	1.540.244
Cezayir	1.263.287	2.046.663	1.172.875	985.281	1.409.897
İsveç	1.215.046	1.264.386	958.694	967.034	1.112.509
Polonya	964.628	1.050.610	881.297	942.141	1.039.296
Singapur	1.365.256	1.419.014	1.023.420	874.430	1.003.729
Avustralya	685.004	789.210	725.969	793.744	1.000.888
Avusturya	996.406	1.098.441	881.493	889.880	994.867
Yunanistan	1.100.406	1.100.793	818.378	809.422	952.709
TOPLAM	92.946.360	98.742.492	77.542.852	74.894.423	85.670.302

Kaynak: Trademap

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SÜT SEKTÖRÜ İSTATİSTİKLERİ

2.1 Türkiye’de Süt Üretimi

Türkiye’de sağılan küçükbaş hayvan sayısı ve sağılan süt miktarını gösteren Tablo 16’ya baktığımızda Türkiye’de yıllar itibariyle hem koyun hem de keçi sayısında 90’ yılların başından itibaren bir azalma meydana geldiği görülecektir. Bu gelişmeye paralel olarak elde edilen küçükbaş hayvan süt miktarları da azalmıştır. Küçükbaş hayvan sayısında meydana gelen azalma 2010 yılına kadar devam etmiş, bu yıldan itibaren tekrar artmaya başlamıştır. Küçükbaş hayvan sayısındaki azalmanın nedenleri arasında Doğu bölgelerinde yaşanan terör olayları, köyden kente göç, mera ve otlaklarda meydana gelen kuruma ve azalmalar sayılabilir. Son yıllarda küçükbaş hayvan sayısı, 90’ yıllardaki hayvan sayısına yaklaşmıştır. Ayrıca, küçükbaş hayvan süt veriminde de bir artış meydana gelmiştir. Küçükbaş hayvan sayısı 2017 yılında 1991 yılının hayvan sayısından az olmasına rağmen süt üretim miktarı 1991 yılının üretim miktarından daha fazladır.

Türkiye’de sağılan büyükbaş hayvan adedi ve süt üretim miktarlarını gösteren Tablo 17’ye bakıldığında yine küçükbaş hayvan sayısında olduğu gibi büyükbaş hayvan sayısında da 1990’lı yılların başından itibaren tedrici bir azalma meydana geldiği görülecektir. Bununla birlikte, büyükbaş hayvan sayısındaki azalma küçükbaş hayvan sayısındaki azalma kadar dramatik olmamıştır. Ayrıca, Türkiye’de büyükbaş hayvan sayısında azalma meydana gelmesine karşın süt verimi konusunda 1990’lı yılların başına göre yaklaşık %50 artışın meydana geldiği görülecektir. Bu durumun ortaya çıkmasının altında yatan ana faktör süt verimi düşük olan yerli hayvan sayısında meydana gelen düşüş ve süt verimi yüksek olan kültür ırkı sığır sayısında meydana gelen artıştır.

Tablo 16: Türkiye’de Sağılan Küçükbaş Hayvan Sayısı ve Süt Üretim Miktarı

Yıllar	Koyun (baş)	Koyun Sütü (ton)	Keçi (baş)	Keçi Sütü (Ton)
1991	23.222.244	1.127.442	5.877.490	334.738
1992	22.399.263	1.089.173	5.602.135	319.348
1993	21.531.849	1.047.379	5.463.869	314.027
1994	20.507.468	991.801	5.162.535	296.726
1995	19.262.493	934.499	4.907.584	277.207
1996	18.890.082	921.662	4.725.875	265.454
1997	17.168.706	826.347	4.407.185	249.301
1998	16.776.235	813.077	4.247.188	245.579
1999	16.473.339	804.695	4.086.262	236.580
2000	15.920.159	774.379	3.792.707	220.210
2001	14.846.753	723.345	3.773.465	219.795
2002	13.637.193	657.387	3.553.437	209.621
2003	12.477.217	769.958	3.126.656	278.135
2004	9.919.190	771.715	2.476.573	259.086
2005	10.166.091	789.877	2.426.992	253.758
2006	10.245.894	794.681	2.420.642	253.758
2007	10.109.987	782.587	2.263.629	237.486
2008	9.642.170	746.871	1.997.689	209.569
2009	9.407.865	734.218	1.830.813	192.210
2010	10.583.608	816.832	2.582.539	272.810
2011	11.561.143	892.822	3.033.111	320.587
2012	13.068.427	1.007.006	3.502.272	369.428
2013	14.287.237	1.101.013	3.943.318	415.743
2014	14.524.263	1.113.936	4.400.168	463.270
2015	15.362.927	1.177.227	4.578.494	481.173
2016	15.149.414	1.160.412	4.555.104	479.400
2017	17.503.414	1.344.779	4.963.581	523.395

Kaynak: TÜİK

Tablo 17: Türkiye’de Sağılan Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Süt Üretim Miktarı

Yıllar	Sığır (Baş)	Sığır Sütü (ton)	Manda (baş)	Manda Sütü (ton)
1991	6.118.997	8.616.411	171.081	161.348
1992	6.070.175	8.714.878	165.087	155.659
1993	6.031.954	8.904.472	148.013	140.385
1994	6.082.178	9.128.872	150.034	143.605
1995	5.885.585	9.275.312	122.371	114.533
1996	5.968.209	9.465.627	113.728	108.193
1997	5.594.293	8.914.177	92.206	86.700
1998	5.489.042	8.832.059	84.893	79.815
1999	5.537.892	8.965.489	79.972	75.243
2000	5.279.568	8.732.040	69.602	67.329
2001	5.085.814	8.489.081	65.356	63.327
2002	4.392.568	7.490.633	51.626	50.925
2003	5.040.361	9.514.137	57.378	48.778
2004	3.875.721	9.609.325	39.362	39.278
2005	3.998.096	10.026.202	38.204	38.057
2006	4.187.931	10.867.301	36.553	36.357
2007	4.229.439	11.279.339	30.459	30.375
2008	4.080.242	11.255.176	31.439	31.421
2009	4.133.147	11.583.313	32.361	32.443
2010	4.361.839	12.418.544	35.362	35.487
2011	4.761.141	13.802.427	40.217	40.372
2012	5.431.399	15.977.837	46.958	46.989
2013	5.607.272	16.655.009	51.940	51.947
2014	5.609.239	16.998.849	54.891	54.802
2015	5.535.773	16.933.519	62.999	62.760
2016	5.431.714	16.786.263	63.329	63.085
2017	5.969.046	18.762.319	69.496	69.401

Kaynak:TÜİK

Türkiye’de son yıllarda hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvan sayısı artmaktadır. Bu artışta devletin hayvancılık sektörüne verdiği teşviklerinde büyük bir önemi ve katkısı vardır. Süt sektörü açısından önemli gelişme ise ister küçükbaş olsun ister büyükbaş olsun süt veriminde meydana gelen artıştır. Bununla birlikte, Türkiye’deki süt üretim miktarını dünya istatistikleri ile karşılaştırdığımızda Türkiye’nin süt üretimi konusunda daha çok mesafe kaydetmesi gerektiği ortaya çıkacaktır. Büyükbaş hayvan sütü üretiminde Türkiye 2017 yılında Dünya büyükbaş hayvan sütünün ancak %2,5’ini üretmiştir (Tablo 5). Diğer bir ifadeyle, Türkiye’nin Dünya büyükbaş hayvan sütü üretiminde %2,5 paya sahiptir.

Süt üretiminde diğer bir teşvik unsuru ise çiğ süt fiyatlarıdır. Süt üretimi artışında devlet destekleri yanında süt fiyatlarında meydana gelen artışlarında önemli bir katkısı vardır. Türkiye’deki çiğ süt fiyatlarının tarihsel gelişimini veren Tablo 18’e baktığımızda koyun, keçi ve manda sütü fiyatları 2008 yılından itibaren her geçen artmıştır. Bununla birlikte, inek sütü fiyatları ise yıllar itibariyle artış ve azalışlar göstermesine rağmen uzun vadede yükselmiştir. Ancak, inek sütü fiyatlarındaki artış yüzdesi koyun, keçi ve manda sütü fiyatlarındaki artış yüzdesine göre çok daha düşüktür.

Tablo 18: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Çiğ Süt Fiyatları (TL)

Yıllar	Koyun Sütü	Keçi Sütü	Manda Sütü	İnek Sütü
2008	1,06	1,09	1,22	0,80
2009	1,17	1,14	1,58	0,79
2010	1,29	1,36	1,79	0,91
2011	1,40	1,45	1,77	0,80
2012	1,48	1,56	2,02	0,89
2013	1,69	1,65	2,40	0,93
2014	1,82	1,70	2,59	1,04
2015	2,01	1,89	3,17	1,16
2016	2,24	2,27	3,56	1,15
2017	2,41	2,51	3,97	1,24

Kaynak: TÜİK

2.2 Türkiye’de Süt Ticareti

Türkiye’nin süt ve süt ürünleri ihracatını yıllar itibariyle gösteren Tablo 19’a baktığımızda Türkiye’nin süt ve süt ürünleri ihracatının yıllar itibariyle artış gösterdiğini görebiliyoruz. 2017 yılı itibariyle Türkiye’nin süt ve süt ürünleri ihracatı 335 milyon dolardır. Bu ihracatın içinde süt ve krema ile peynir ve lor ihracatı ana bileşenleri oluşturmaktadır. Süt ve krema ihracatında 2015 yılında çok keskin bir düşüş yaşanmış, ancak 2016 ve 2017 yıllarında tekrar toparlanmıştır.

Türkiye’nin süt ve süt ürünleri ihracatının Dünya ticaret hacmindeki yerine baktığımızda 2017 yılında 85 milyar dolar olan Dünya süt ve süt ürünleri ihracatında Türkiye 335 milyon dolar ile %0,4 pay almaktadır. Bu oran, Dünya büyükbaş hayvan sütü üretiminde %2,5 paya sahip olan Türkiye için çok düşük bir seviyedir. Dolayısıyla, son beş yıllık ortalamada Türkiye süt ve süt ürünleri ihracatında 310 milyon dolar gelir elde etmesine karşın bu tutar Türkiye için olması gerekenden çok düşük bir rakamdır. Düşük ihracatın temel nedenlerinden biri süt ve süt ürünleri üreticilerinin iç pazar odaklı üretim yapmalarıdır. Hayvan hastalıklarının yaygın olması ve üretilen sütün kalitesinin düşüklüğü gibi diğer nedenler de Türkiye’de üretilen süt ürünlerinin ihracat potansiyelini sınırlamaktadır. Bu nedenlerden dolayı, özellikle Türkiye’nin lojistik olarak büyük avantaja sahip olduğu AB pazarına süt ve süt ürünleri satışı çok zor gözükmektedir.

Tablo 19: Türkiye'nin Süt ve Süt Ürünleri İhracatı (Dolar)

Yıllar	Süt ve krema	Tereyağı, süt esash katı-sıvı yağlar	Peynir ve lor	Toplam
1992	948.497	1.354.441	6.100.193	8.403.132
1993	2.000.618	1.539.321	7.498.654	11.038.592
1994	2.829.000	325.132	8.871.771	12.025.903
1995	5.632.074	779.133	11.331.587	17.742.794
1996	4.397.058	1.546.629	11.143.121	17.086.808
1997	4.795.508	707.738	15.624.156	21.127.402
1998	5.325.808	388.333	11.688.447	17.402.588
1999	3.506.750	428.072	12.343.620	16.278.442
2000	4.776.044	353.613	12.947.530	18.077.187
2001	10.031.740	305.881	13.002.008	23.339.629
2002	10.424.167	430.496	19.979.070	30.833.733
2003	13.918.581	272.751	24.262.849	38.454.181
2004	12.158.272	285.913	27.771.811	40.215.996
2005	24.007.401	455.788	37.869.460	62.332.649
2006	39.733.787	527.127	48.742.963	89.003.877
2007	54.979.789	696.058	55.849.009	111.524.856
2008	57.163.229	1.347.285	77.141.134	135.651.648
2009	51.851.427	1.458.344	87.787.265	141.097.036
2010	64.381.192	1.597.471	102.014.520	167.993.183
2011	108.782.349	3.064.858	114.197.387	226.044.594
2012	93.944.338	2.407.024	128.968.248	225.319.610
2013	124.623.486	3.177.087	153.790.592	281.591.165
2014	172.445.888	2.825.256	172.217.300	347.488.444
2015	106.516.533	2.461.079	161.576.600	270.554.212
2016	170.989.888	2.035.982	150.137.367	323.163.237
2017	174.923.911	6.746.095	153.649.348	335.319.354

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin son 6 yıllık süt ve süt ürünleri ihracatında ilk beş sırayı alan ülkeleri gösteren Tablo 20'ye baktığımızda ilk iki her yıl Irak ve Suudi Arabistan'ın aldığı görülecektir. Bu iki ülke haricinde Türkiye'nin ihracatında önemli yer tutan diğer ülkeler ise Katar, Kuveyt ve BAE'dir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye süt ve süt ürünlerini daha çok Ortadoğu ülkelerine, özellikle Arap ülkelerine yapmaktadır. Irak peynir altı suyu hariç tüm ürünlerde ihracatımızda ön sıralardadır. Suudi Arabistan'a ise yoğun olarak peynir altı suyu, yoğurt, peynir, süt ve krema, ayrıca süt tozu ihracatı yapılmaktadır. Kuveyt'e ihracatı yapılan ürünler arasında yoğurt, taze peynir, süt ve krema bulunmaktadır.

Tablo 20'den çıkarılacak bir diğer sonuç ise Türkiye'nin Dünya'nın önde gelen sütü ve süt ürünleri ithalatçısı olan Çin, AB ülkeleri, ABD ve Rusya gibi ülkelere ihracat yapamamasıdır. Rusya'ya olan ihracat son iki sene önemli oranda artmış ise de yine de olması gerekenin çok altındadır. Türkiye süt ve süt ürünleri ihracatında Arap ülkelerine bağlı kalmış durumdadır.

Dünyanın önemli süt üreticilerinden birisi olan ve süt ürünleri üretiminde kuvvetli bir sanayi altyapısı bulunan Türkiye, süt ürünlerinin ihracatında yeteri kadar aktif olamamaktadır. Bunun temelde üç nedeni bulunmaktadır. Birincisi, AB ve ABD gibi en büyük pazarlar, süt ve süt ürünleri sektöründe net ihracatçı konumunda oldukları için bu bölgelerin Türkiye için potansiyeli sınırlıdır. İkincisi, Türkiye'de hayvancılık sektörünün AB uyum kriterlerinin tamamını gerçekleştirememiş olmasıdır. Başka bir ifadeyle, süt ürünleri ihracatının düşük olmasının ana nedeni, süt kalitesinin gerekli standartları sağlayamıyor olmasıdır. Üçüncü neden ise, AB dışındaki ülkelerin, AB'nin Türkiye'den süt ürünleri almamasını neden göstererek sınırlarını Türkiye'de üretilen süt ve süt ürünlerine kapatmasıdır.

Tablo 20: Türkiye'nin Süt Ürünleri İhracatında İlk 5 Ülke

Sıra	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Irak	Irak	Irak	Irak	Irak	Irak
2	Suudi Arabistan	Suudi Arabistan	Suudi Arabistan	Suudi Arabistan	Suudi Arabistan	Suudi Arabistan
3	Kuveyt	Kuveyt	Mısır	Kuveyt	Rusya	Katar
4	Azerbaycan	Azerbaycan	Vietnam	BAE	BAE	Rusya
5	Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	BAE	Japonya	Ürdün	Bangladeş	Kuveyt

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin süt ve süt ürünleri ithalatını gösteren Tablo 21'e baktığımızda yıllar itibariyle Türkiye'nin süt ve süt ürünleri ithalatında da bir artış meydana geldiğini görürüz. Ancak, Türkiye'nin süt ve süt ürünleri ithalatı son iki yılda önceki son 9 yıla göre büyük oranda bir düşüş kaydetmiştir. Türkiye'nin süt ve süt ürünleri ithalatında göze çarpan bir diğer özellik ise ithalatın bazı yıllar çok yükselmesi ve bazı yıllar ise çok düşmesi şeklindeki düzensizliktir. Diğer bir özellik ise Türkiye'nin en fazla tereyağı ve süt esaslı katı-sıvı yağları ithal etmesidir. Bu kalem haricinde diğer en önemli ithal kalemi ise peynir ve lor ithalatıdır. Süt ve krema ithalatı ise toplam ithalatın çok düşük bir kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 21: Türkiye'nin Süt ve Süt Ürünleri İthalatı (Dolar)

Yıllar	Süt ve krema	Tereyağı, süt esash katı-sıvı yağlar	Peynir ve lor	Toplam
1992	12.834.457	6.859.949	8.392.357	28.086.763
1993	14.425.312	6.862.774	7.367.757	28.655.843
1994	10.675.632	5.155.184	3.102.686	18.933.502
1995	16.174.772	6.942.913	5.561.462	28.679.146
1996	21.723.399	6.771.490	7.073.125	35.568.014
1997	19.662.143	6.412.190	3.204.706	29.279.039
1998	16.983.885	10.530.794	6.127.321	33.642.000
1999	18.812.523	9.868.667	7.171.831	35.853.021
2000	13.486.625	6.869.983	11.746.759	32.103.367
2001	7.752.667	2.773.030	6.394.396	16.920.093
2002	10.995.479	4.958.645	8.666.538	24.620.662
2003	22.520.464	8.803.633	9.136.538	40.460.635
2004	28.710.341	10.209.140	16.517.365	55.436.846
2005	27.127.751	14.687.400	20.034.168	61.849.319
2006	44.998.300	12.994.487	16.453.784	74.446.571
2007	58.661.739	19.596.816	27.112.051	105.370.606
2008	72.872.846	28.182.777	18.920.399	119.976.022
2009	45.181.753	35.821.435	27.748.364	108.751.552
2010	48.128.060	49.161.284	26.541.326	123.830.670
2011	17.915.057	52.265.769	27.911.257	98.092.083
2012	6.353.632	64.701.049	34.854.731	105.909.412
2013	7.153.400	88.919.738	42.071.998	138.145.136
2014	14.061.606	99.891.801	45.745.943	159.699.350
2015	14.637.283	72.468.944	43.342.239	130.448.466
2016	7.305.324	45.628.910	37.148.374	90.082.608
2017	6.778.198	46.247.608	37.578.094	90.603.900

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin süt ve süt ürünleri ithalatında son beş yıllık dönem içerisinde ilk beş ülkeyi gösteren Tablo 22'ye baktığımızda Türkiye'nin süt ve süt ürünleri ithalatında Yeni Zelanda ve

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en önemli iki ülke olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, 2017 yılında Yeni Zelanda ilk beş ülke konumundan çıkmış yerine Ukrayna ve Belarus girmiştir. Bunların yanı sıra İrlanda ve son iki yılda İngiltere'de önemli ithalatçı ülkelerdendir. Türkiye'nin süt ürünleri ithal ettiği ülkelerin kompozisyonunda bakıldığında Dünyanın önde gelen süt ve süt ürünleri ihracatçısı olan Almanya, Hollanda, Yeni Zelanda, ABD, Belarus ve diğer AB ülkeleri gibi ülkelere olmaktadır. Ancak, bunun tek istisnası vardır, o da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir.

Türkiye'nin süt ve süt ürünleri ithal ettiği ülkelere satın aldığı ürünler bazında kompozisyona bakıldığında şöyle tablo ile karşı karşıyayız: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Diğer Peynir ve Lor, İrlanda'nın Diğer Peynir ve Lor ile Tereyağı; Yeni Zelanda, İsviçre, Belçika, Ukrayna ve Belarus'un ise Tereyağı ve süt esaslı katı-sıvı yağlar bakımından önemli birer ithalatçı ülke oldukları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 22: Türkiye'nin Süt Ürünleri İthalatında İlk 5 Ülke

Sıra	2013	2014	2015	2016	2017
1	Yeni Zelanda	Yeni Zelanda	Yeni Zelanda	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Ukrayna
2	ABD	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	İrlanda	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
3	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	ABD	İrlanda	Yeni Zelanda	Belarus
4	Avustralya	Almanya	İsviçre	İsviçre	İrlanda
5	İrlanda	Fransa	Belçika	İngiltere	İngiltere

Kaynak: TÜİK

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALATYA SÜT SEKTÖRÜ İSTATİSTİKLERİ

Malatya’da son 2010 yılından 2018 yılına kadar olan dönem için süt sığırı mevcudunu Tablo 23 göstermektedir. Tablo 23’ten de görüleceği üzere son sekiz yılda kültür ırkı süt sığırının hem sayısında hem de sağılan süt miktarında artış olmuştur. Melez ve yerli ırkta bazı yıllar artış bazı yıllar ise azalma meydana gelmiştir. Bununla birlikte, Malatya’da melez ırkı sağılan hayvan sayısı ağırlığını korumaktadır. Ancak, sağılan süt miktarına bakıldığında kültür ırkından sağılan süt miktarı yıllar itibariyle artmasına karşın diğer ırklardan sağılan süt miktarı 2017 yılı hariç diğer yıllarda azalmaktadır. Tabloda dikkat edilecek diğer bir nokta ise kültür ırkı hayvan sayısının melez ırktan daha az olmasına karşın elde edilen süt miktarının daha fazla olmasıdır. Dolayısıyla, kültür ırkının süt sığırcılığındaki sayısının yıllar itibariyle artmasında yatan temel neden budur.

Malatya’da yıllar itibariyle küçükbaş hayvan sayısı ve bu hayvanlardan elde edilen süt miktarı Tablo 24’te verilmiştir. Tablo 24’tende görüleceği üzere Malatya’da en fazla yerli koyun beslenmektedir ve dolayısıyla en fazla sağılan hayvan yerli koyun olmaktadır. Ancak, önemli bir gerçek ise Malatya’da kültür ırkı koyunun yok denecek kadar az bulunmasıdır. Bu durum Malatya için önemli bir kayıptır. Sağılan yerli koyun sayısında artış azalışlar olmasına karşın son iki yıldır hem hayvan sayısı hem de sağılan süt miktarı bakımından önemli bir artış kaydetmiştir. Buna paralel olarak sağılan süt miktarı da artış göstermiştir. Keçi ise koyuna göre daha az beslenen bir küçükbaş hayvandır.

Tablo 23: Malatya’da Yıllar İtibariyle Süt Sığırı İstatistikleri

Hayvan Türü	Yıl	Yetişkin (2 ve yukarı yaş inek)	Düve (1-2 yaş)	Sağılan Hayvan Sayısı	Süt (Ton)
Sığır (Kültür)	2010	11.886	2.376	11.054	42.347
	2011	15.747	5.346	14.645	56.103
	2012	17.241	5.948	16.034	61.426
	2013	18.479	6.252	17.185	65.837
	2014	19.027	7.187	17.695	67.789
	2015	19.576	7.313	18.206	69.745
	2016	20.237	8.913	18.820	72.100
	2017	29.423	11.012	27.363	104.829
Sığır(Kültür Melezi)	2010	38.088	9.356	35.422	97.622
	2011	45.809	11.927	42.602	117.412
	2012	42.132	12.514	39.183	107.987
	2013	41.905	12.305	38.972	107.405
	2014	36.105	12.038	33.578	92.540
	2015	33.812	12.024	31.445	86.662
	2016	32.894	13.217	30.591	84.309
	2017	36.213	12.266	33.678	92.816
Sığır(Yerli)	2010	6.712	2.724	6.242	8.582
	2011	6.152	2.259	5.721	7.866
	2012	5.452	2.083	5.070	6.971
	2013	4.985	1.983	4.636	6.374
	2014	5.362	2.061	4.987	6.856
	2015	5.297	1.991	4.926	6.773
	2016	3.703	1.333	3.444	4.735
	2017	5.163	1.382	4.802	6.602

Kaynak: TÜİK

Tablo 24: Malatya’da Yıllar İtibariyle Sağılan Küçükbaş Hayvan Verileri

Hayvan Adı	Yıl	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	Süt (Ton)
Koyun (Yerli)	2010	127.504	9.945
	2011	137.870	10.753
	2012	138.015	10.765
	2013	134.209	10.468
	2014	122.989	9.593
	2015	147.439	11.500
	2016	149.345	11.648
	2017	167.173	13.039
Keçi(Kıl)	2010	19.351	1.799
	2011	21.213	1.972
	2012	26.472	2.461
	2013	29.022	2.699
	2014	28.931	2.690
	2015	33.378	3.104
	2016	32.307	3.004
	2017	37.654	3.501

Kaynak: TÜİK

2017 yılında Malatya’da süt sağımı için beslenen hayvanlardan elde edilen verimi Tablo 25 vermektedir. Kültür ırkı süt sığırlarında ortalama günlük süt miktarı 10,5 kg iken bu miktar yerli sığırlarda 3,8 kg’ye kadar düşmektedir. Bununla birlikte, günlük ortalama 20 kg’ye kadar süt verebilen kültür ırkı sığırlar için Malatya’da elde edilen günlük 10,5 kg süt verimi düşük kalmaktadır. Dolayısıyla, burada ya sağılan bu kültür ırkının süt cinsi olup olmadığı ya da bu hayvanların yeterince ve kaliteli beslenmediği sorunu ortaya çıkmaktadır. Ancak, burada belirtilmesi gereken bir nokta ise Türkiye’de sağılan büyükbaş hayvan başına günlük ortalama süt miktarının 8,5 kg olduğuna göre Malatya Türkiye ortalamasını yakalamış durumdadır.

Tablo 25: 2017 Yılı Malatya Süt Verimi İstatistikleri

Hayvan Cinsi	Sağmal hayvan Sayısı	Süt Miktarı (Ton)	Günlük Süt Verimi (Kg/Baş)
İnek (Kültür)	27.363	104.829	10,5
İnek (Melez)	33.678	92.816	7,5
İnek (Yerli)	4.802	6.602	3,8
Büyükbaş Toplam	65.843	204.247	8,5
Yerli Koyun	167.173	13.039	0,2
Kıl Keçisi	37.654	3.501	0,2
Küçükbaş Toplam	204.827	16.540	0,2
Genel Toplam	270.670	220.787	2,2

Kaynak: TÜİK

2016 yılı itibariyle Malatya’da faaliyette bulunan hayvan işletme sayısı ve büyüklüğü Tablo 25’de gösterilmiştir. Tablo görüleceği üzere işletme büyüklüğü açısından Malatya’da en fazla 1-5 arasında hayvan besleyen işletme sayısı bulunmaktadır. 1-10 adet büyükbaş hayvan besleyen işletme sayısı Malatya’daki toplam büyükbaş işletme sayısının yaklaşık %90’ını oluşturmaktadır. Bu rakam, Malatya’da modern işletme sayısının azlığını ve Malatya’da halen aile tipi besiciliğin devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 26: Malatya’daki Hayvan İşletmelerinin Büyüklüğü (2016)

İşletme Büyüklüğü	1-5 Arası	6-10 Arası	11-25 Arası	26-50 Arası	51-100 Arası	101-200 Arası	201 ve Üzeri	Toplam
Büyükbaş	18.210	3.861	1.595	720	150	48	20	24.604
Küçükbaş	-	-	365	136	379	472	400	1.752

Kaynak: Malatya Tarım İl Müdürlüğü

Malatya’daki büyükbaş hayvan işletmelerinin türüne baktığımızda, Tablo 26’nda da görüleceği üzere en fazla kombine işletme mevcuttur. İkinci sırada ise süt sığırları işletmesi ve

son sırada ise besi sığırı işletmesi mevcuttur. Malatya’da en fazla kombine işletmenin bulunması üreticilerin sütün ucuzladığı veya satılmadığı dönemlerde et satışı yaparak gelir sağlamayı planlanmasından kaynaklanmış olabilir.

Tablo 26: Malatya’daki Hayvan İşletmelerinin Türü

İşletme Türü	İşletme Sayısı
Besi Sığırı İşletmesi	1.342
Süt Sığırı İşletmesi	3.293
Kombine İşletme	19.969

Kaynak: Malatya Tarım İl Müdürlüğü

Malatya Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre 2016 yılında Malatya’nın süt ve süt ürünleri ihracat miktarı 163 tondur. 2016 yılı itibariyle Malatya’da bulunan ari işletme sayısı 5 adet olup bu işletmelerde toplam 2.419 adet sığır bulunmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SÜT SEKTÖRÜ SORUNLARI ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1 Türkiye’de Süt Sektörünün Sorunları

Türkiye’de, üretilen sütün yaklaşık yarısı entegre tesisler tarafından kullanılmaktadır. Sanayicinin kullandığı ve buzağuların beslenmesi için ayrılan %5’lik kısmın dışında kalan süt, pastörizasyon ya da UHT işlemlerinden geçirilmeden sokak sütü olarak satılmaktadır. Buna ek olarak, Türkiye’de üretilen sütün diğer bir bölümünün, kayıtdışı bir biçimde süt mamulü olarak satıldığı tahmin edilmektedir. Açık pazarlarda kayıtdışı olarak satılan ve hane içi tüketim için kullanılan ambalajsız ürünlerin, üretilen sütün yaklaşık olarak %40’ını teşkil ettiği düşünülmektedir.

Süt, bileşimi ile mükemmel bir besin maddesi olmasına karşın çok çabuk ve kolay bozulan bir besindir. Dolayısıyla, çabuk bozulan çiğ sütün üretiminde depolanma sorunu vardır. Bu nedenle de çiğ sütü üreten hayvancılık sektörü piyasa koşullarındaki ani değişimlerden genellikle olumsuz şekilde etkilenir. Örneğin piyasada çiğ süt talebinde geçici olarak meydana gelecek bir azalma sonucunda dahi tüm süt sektörü ciddi olarak etkilenebilmektedir. Çünkü çiğ sütü depolama şansı bulunmayan ve genellikle de ekonomik olarak zayıf olan üretici parasal olarak sıkıntıya düştüğü zaman, ilk olarak damızlık hayvanlarını kasaba göndermeyi bir çare olarak görmektedir. Bu uygulama ile kısa bir süre için rahatlama sağlasa da, ürettiği süt miktarı azalacağı için uzun vadede ekonomik olarak zarar görmektedir. Ayrıca yeniden talepte bir artış meydana geldiğinde de elindeki üretim materyali azaldığından yeteri kadar süt üretememektedir. Süt arzındaki bu düşüş de doğal olarak hem tüketicinin hem üreticinin hem de süt sanayicisinin aleyhine olmaktadır.

Çiğ sütün bu temel özelliği dikkate alındığında Türkiye’de süt sektöründe karşılaşılan sorunlarını aşağıdaki maddeler halinde sıralayabiliriz:

a) Türkiye Süt Tüketim Kültürü

Türkiye’de süt sektörünün temel sorunlarından birincisi, Türkiye’de kişi başına süt tüketiminin düşüklüğüdür. Süt ürünleri tüketimi diğer birçok ülkenin üzerinde olsa da, içme sütü tüketimindeki düşüklük, kişi başına süt ve süt ürünleri tüketiminin toplamda yetersiz olmasını beraberinde getirmektedir.

Türkiye’de süt ve ürünleri tüketimi, süt eşdeğeri olarak hesaplandığında, dünya ortalamasının üzerinde; ancak AB ortalamasının bir hayli gerisindedir. Yıllık kişi başına içme sütü tüketimi

gelişmiş ülkelerde 130 litreye kadar ulaşırken, Türkiye’de 25 litreyi dahi geçmemektedir. Temel bir besin maddesi olan sütün yeteri kadar tüketilmemesi, Türkiye’de beslenme problemlerinin varlığına da işaret etmektedir. Söz konusu düşüklüğün ortaya çıkmasının en temel nedeni olarak Türkiye’de süt ve süt ürünleri fiyatlarının yüksek olması gösterilmektedir. Ancak, süt tüketimi düşüklüğü sadece fiyatları ile açıklanamaz. Bunun yanında asıl önemli bir sorun ise çiğ süt tüketimi alışkanlığının olmamasıdır.

Türkiye’de içme sütü tüketimi birçok ülkenin gerisinde olmakla birlikte peynir, yoğurt ve ayran gibi süt ürünleri görece olarak daha fazla tüketilmektedir. Türkiye’de süt ürünleri arasında en yaygın olarak tüketilen ürünler, peynir ve yoğurttur. Sosyoekonomik statü geriledikçe, süt tüketiminin toplam gıda harcamaları içindeki payının azaldığı görülmektedir. Düşük gelirli kesimler, yüksek gelirli hane halklarına kıyasla daha az süt tüketmektedirler. Yoğurttaki eğilim ise tam tersi yöndedir. Sosyoekonomik statü geriledikçe hanelerin yoğurda ayırdıkları kaynak oransal olarak artmaktadır. Düşük gelirli kesimlerin süt ve süt ürünleri ihtiyaçlarını süt ya da peynir yerine yoğurt ile karşılama eğiliminde oldukları görülmektedir.

b) Çiğ Süt Fiyatı

Türkiye’de süt sektöründe önemli bir sorunda süt ve süt ürünleri üreten firmalara göre çiğ süt fiyatlarının uluslararası standartlarda yüksek oluşudur. Süt ve süt ürünleri fiyatlarının yüksekliğinin altında, üretim zincirindeki aksaklıklar yatmaktadır. Buna karşılık, süt üreticileri için ise çiğ süt fiyatları maliyeti bile kurtarmayacak kadar düşüktür. Süt ve süt ürünleri sanayicileri için en temel maliyet işlenecek sütün maliyetidir ve toplam maliyetin %40-50’sini oluşturmaktadır.

Süt sektöründeki diğer önemli bir sorun ise Türkiye’de süt fiyatlarının uluslararası standartlara göre yüksek oluşudur. Süt ve süt ürünleri fiyatlarının yüksekliğini iki ana başlıkta inceleyebiliriz. Birincisi, çiğ süt üretim maliyetlerinden; ikincisi süt işleme tesislerinin maliyetlerinden kaynaklanan sorunlardır.

Üretilen sütün kalitesi belirgin bir biçimde AB standartlarının gerisinde olsa da Türkiye’deki süt fiyatları AB’de geçerli olan ortalama fiyattan yüksektir. Peynir, tereyağı ya da yoğurt gibi süt ürünlerinin fiyatlarını ülkeler arasında karşılaştırmak yerine, bu ürünlerin fiyatı kalite, talep ve markalaşma gibi çok sayıda faktöre bağlı olarak değişebildiğinden, içme sütü fiyatları bazında bir değerlendirme yapmak daha anlamlıdır. Türkiye’de içme sütü perakende fiyatı hem AB ülkeleri ortalamasından hem de içme sütü perakende fiyatı verisine ulaşılabilen AB ülkelerinden Danimarka ve İrlanda haricinde daha yüksektir.

2017 yılının başında bir ilk gerçekleştirilerek, beklenen düzeyde olmasa da çiğ sütte taban yağ ve protein kalite değerleri ile fiyat ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Sektörün beklentisi; 2018 yılından başlayarak bundan sonra da çiğ sütün kalite değerlerinin, dünyada gelişmiş süt üreticisi ülkelerde uygulanan modellerde olduğu gibi, örneğin AB'deki taban kalite değerleri seviyesine yükseltilmesidir.

c) Yem Fiyatlarının Yüksekliği

Çiğ süt üretim maliyetinin en önemli kısmını yem maliyeti oluşturmaktadır. Ulusal Süt Konseyi verilerine göre yem maliyeti toplam maliyetin yaklaşık % 55'ine karşılık gelmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'de süt fiyatlarının gelişmiş ülkelerdeki fiyatlara kıyasla yüksek olması yem fiyatlarının daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Çiğ süt üretim maliyetinde en önemli kalem yemdir.

Süt üreticileri süt üretimine devam edip etmeyecekleri kararını verirken süt-yem paritesine, yani bir kilo sütle kaç kilo yem alabildiklerini göz önüne almaktadır. Türkiye'de süt üretiminin kârlılığının belirleyicisi olan süt-yem paritesine bakıldığında, gelirin üretim maliyetini karşılamaya ancak yettiği görülmektedir. Süt-yem paritesi düştükçe süt üretiminin et üretimine göre karlılığı azaldığı için, süt sığırları sahipleri bakım masraflarının çok yükselmesi nedeniyle hayvanlarını kesmektedirler. Kesilen süt sığırları sayısındaki artış süt üretimini olumsuz etkilemekte ve fiyatların yükselmesine neden olmaktadır. Et ve süt piyasalarının birbirinden bağımsız düşünülmesi bu bağlantı nedeniyle mümkün değildir.

Paritenin 1'e yakın olması değerli damızlıkların kesimhaneye gitmesine yol açar. 2011 - 2013 arasında bu durum yaşanmıştır. Et ve Süt Kurumu'nun yayınladığı resmi verilere göre süt yeminin fiyatı 156 kuruştur. Bu durumda pariteyi süt fiyatını 160 kuruştan hesapladığımızda 1,03; 170 kuruş üzerinden hesapladığımızda 1,08 çıkmaktadır. Her ikisi de damızlık hayvanların katledilmesine neden olacak oranlardır.

Yem fiyatlarının yüksek oluşunun nedenleri ise yem hammaddesi olarak kullanılan tarım ürünlerinde ve akaryakıt fiyatlarında yaşanan artış ve yem talebinin yem arzına göre yüksek olmasıdır. Önemli yem girdileri olan buğday, arpa, yulaf ve mısır fiyatlarının değişimi de yem fiyatlarını doğrudan etkilemektedir. Yem fiyatlarının çok yüksek seviyelere ulaştığı durumlarda yem ithalatına izin verilmektedir; ancak yem fiyatlarında düşük fiyatlar sürdürülememektedir. Türkiye'de yem ithalatına ancak iç piyasada yem fiyatları çok yükseldiğinde izin verilmektedir. Bu gelişmeler başlangıçta yem fiyatlarını düşürmüştü de, yem fiyatlarında sürdürülebilir bir düşüş sağlanamamıştır. Yem fiyatlarındaki bu kontrol

edilemeyen artış nedeniyle süt sgırı yetiştiricilerinin yem maliyetleri yükselmekte, sgırcılar bakım maliyetinin çok yüksek olduğu süt hayvanlarını kesime göndermekte ve etlerini satmaktadırlar.

Mera hayvancılığı yemden kaynaklanan sorunlara bir çözüm gibi görünse de, Türkiye'nin bitki yapısı büyükbaş hayvanların beslenmesinde meraların kullanılmasına uygun değildir. Büyükbaş hayvancılıkta yem maliyetlerini düşüren önemli bir faktör mera hayvancılığının yaygın olarak kullanımıdır. Hayvanların temel olarak meralarda otlatıldığı, kş aylarında ise hazır yem ile beslendiği durumda yem maliyeti önemli ölçüde azalmaktadır. Ancak Türkiye'de büyükbaş hayvanlar için mera hayvancılığı iki nedenle mümkün olmamaktadır. Öncelikle Türkiye'de mera ve otlakların toplam tarım arazisi içindeki payı, süt ürünleri üretimindeki nc ülkelerin çoğundan düşüktür. Ayrıca iklim koşulları nedeniyle büyükbaş hayvanların koparabileceği uzunlukta otlar da yeterli miktarda yetişmemektedir.

d) Süt Taşıma Maliyeti

Türkiye'deki içme sütü fiyatlarının, AB'deki fiyatların üzerinde olmasının bir diğer önemli nedeni, Türkiye'deki süt sanayicilerinin katlanmak zorunda kaldıkları yüksek süt toplama maliyetidir. Türkiye'de süt üretilen işletmelerin çoğunun mikro ölçekli olması, sanayicilerin 1 ton sütü bir araya getirebilmek için ortalama 20-50 üretici noktasını dolaşmasını gerektirmektedir. AB içerisinde süt toplama organizasyonları yaklaşık 90 km'lik bir mesafede süt toplarken Türkiye'de bu mesafe 600-650 km ye kadar ulaşmaktadır. Dolayısıyla süt işleme tesisleri için maliyet ciddi oranda artmakta ve rekabet gücü olumsuz şekilde etkilenmektedir.

Süt abuk bozulan bir ürün olduğu için işlenecek tesislere taşınırken özel tankerlerde, soğuk zincir içerisinde muhafaza edilmelidir. Bu nedenle süt ürünleri değer zincirinde taşıma önemli bir maliyet kalemi olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, süt ürünlerinin satış yerlerine taşınması da maliyeti arttıran bir etkidir. Sütün taşınmasına benzer şekilde, işlenmiş ürünler de soğuk zincir içerisinde taşınmayı gerektirmektedir. Süt, sağımından itibaren en geç iki saat içinde + 4 C dereceye soğutulmalıdır. Ancak merkezi toplama yerine, kapı kapı süt toplanması nedeni ile mikrobiyolojik yükün artması, sütün niteliğinin bozulmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de modern işletmelerin süt ihtiyaçlarını bulundukları bölgeden karşılamaları mümkün değildir. Sütün abuk bozulan bir girdi olması sebebiyle, süt ve süt ürünleri imalatı yapan işletmeler Türkiye'nin hemen her iline yayılmıştır. Yer yer 3000 ton günlük süt işleme kapasitesine çıkan bu tip işletmelerin süt ihtiyaçlarını bulundukları bölge dışından

karşılamları gerekmektedir. Sektördeki öncü kuruluşların işledikleri sütü yüzlerce kilometre uzaktan tedarik ettikleri bilinmektedir. Anadolu'dan aldıkları sütü, batı bölgelerindeki fabrikalarda işleyip, yaptıkları üretimi yine Anadolu'daki tüketicilere ulaştıran modern işletmelerin, lojistik maliyetlerini azaltmak amacıyla Anadolu'ya tesis yatırımı yapmaya başladıkları görülmektedir. Çünkü, süt ve süt ürünlerinin üretiminin her aşamasında nakliye önemli bir maliyet unsurudur. Bu sebeple üreticiler bulundukları yerden hammadde tedarik etmeyi ve bölgelerindeki tüketicilere satış yapmayı tercih etmektedirler.

e) Sütün Kalitesi

Süt-yem paritesinin bozulması, besicileri daha ucuz yem tüketmeye iterek, hayvan başına süt verimliliğini ve zaten sorunlu olan süt kalitesinin iyice düşmesini beraberinde getirmektedir. Türkiye'deki yem fiyatlarının yüksekliği, mali sıkıntı içerisindeki hayvancılık işletmelerinin ithal ettikleri hayvanların beslenmesine yeterli özeni gösterememesine neden olmakta ve ithal hayvanlardan yeterli verimin alınamamasını beraberinde getirmektedir.

Türkiye'de süt sektöründeki diğer önemli bir sorun ise süt kalitesindeki düşüklüktür. AB ülkelerinde üretilen sütün sağlıklı olarak kabul edilebilmesi için somatik hücre sayısının en fazla 400.000 hücre/ml. olması gerekmektedir. Türkiye'de ise bu zorunluluk 500.000hücre/ml'dir. Açıkta satılan ve yaygın olarak tüketilen sütte bu miktarın 1 milyon civarına kadar çıktığı söylenmektedir.

Süt üreticisi, kaliteli süt üretiyor olsa bile, sağımdan aracıya teslim edilinceye kadar geçen sürede gerekli hijyen ve muhafaza şartlarını yerine getirmediği yada bu şartları sağlayacak bilinç düzeyinde olmadığı ve piyasanın kaliteye prim veren bir yapısı bulunmadığı için kalite problemi yaşanmaktadır. Ayrıca, süt araçlara teslim edildikten sonra da, standartlara uygun taşıma sağlanmadığı için, kalitesinde düşmeler yaşanmaktadır. Kalitesiz sütün işlenebileceği ürün yelpazesi azaldığı gibi ürün verimi de düşmekte ve kalitesiz süttten üretilen ürünün raf ömrü de kısalmaktadır.

Türkiye'de süt kalitesinin düşük olmasında yaygın hayvan hastalıkları ve hayvan ırkı problemleri önemli rol oynamaktadır. Yaygın hayvan hastalıkları hem süt kalitesinin düşmesine neden olurken hem de sütün maliyetinin artmasına neden olmaktadır. Hayvan hastalıklarıyla mücadeleye oldukça fazla kaynak ayrılmasına rağmen, hayvan hareketlerinin kontrol edilememesi, hayvan kayıt sisteminin tam olarak yerleşmemesi, veterinerlik hizmetlerinin yaygınlaştırılamaması, hayvancılık işletmelerinin mikro ölçekli olması, hayvancılıkla uğraşan kesimlerdeki bilinç eksikliği vb. çok sayıda unsur nedeniyle hayvan

hastalıklarıyla etkin bir biçimde mücadele edilememektedir. Türkiye'nin AB'ye süt ve süt ürünleri ihracatı yapamamasının temel sebeplerinden biri de hayvan hastalıklarının yaygın olmasıdır. Türkiye'de hayvan hastalıklarının ekonomiye yıllık maliyetinin 4,2 milyar liranın üzerinde olduğu tahmin edilmektedir

Türkiye'deki kültür ırklarının aslında Türkiye'nin coğrafi ve iklim koşullarına tam olarak uyum sağlayamaması, kültür ırklarının doğru bir biçimde bakımının yapılamaması ve kaliteli yemle yeteri kadar beslenememesi hem süt kalitesini bozmakta hem de süt verimini azaltmaktadır.

f) Süt ve Süt Mamulleri İhracatı Sorunu

Özellikle AB'de süt kotalarının kalkmasıyla beraber, büyük işletmelere sahip olan ve daha ucuza çiğ süt üreten AB ülkeleri, küresel piyasada öne geçmiştir. Türkiye'nin AB ile olan süt ürünleri rekabeti AB ile olan ikili ticaretinde değil, üçüncü dünya ülkelerine olan ihracatta olmaktadır. Tereyağı, peynir, yoğurt gibi ürünlerde Türkiye Ortadoğu, Afrika ve Asya pazarlarında AB menşeli firmalara karşı rekabette zorlanmaktadır. Çünkü, Rusya'nın uyguladığı ambargo sebebiyle, AB firmaları yeni pazarlar aramakta ve bu sebeple Türk firmalarını küresel piyasada zorlamaktadır.

g) Kayıtdışı Üretim Sorunu

Süt ürünleri sektöründe sanayicilerin temel sorunlarının biri de kayıtdışı üretimden kaynaklanan haksız rekabet gelmektedir. Kayıtdışı üretim yapan süt ürünleri üretim işletmeleri hem işledikleri sütün kalitesi hem de ortaya çıkan ürünün kalitesi, saklama ve taşıma koşulları gibi maliyetleri dikkate almadıklarından maliyetleri daha düşük olmakta ve daha düşük fiyata satış yapabilmektedir. Faaliyetleri kayıt altında olan işletmeler ise göz önünde ve kolay erişilebilir yerlerde oldukları için sürekli kamusal denetime tabidirler.

Türkiye'de çiftliklerde üretilen sütlerin yaklaşık yarısı süt işletmeleri tarafından toplanmakta kalan kısım ise büyük oranda sağlıklı koşullarda tüketime sunulmakta veya çiftliklerde tüketilmektedir. AB içerisinde ise onaylı süt işletmeleri tarafından toplanan süt miktarı toplam üretiminin %90'ından fazladır.

h) İşletmelerin Küçük Olması

Türkiye’de tarımsal yapıyı belirleyen işletmeler küçük ölçekli ve çok parçalı arazilere sahiptir. Küçük işletme yapısı, işgücü verimliliğini de düşürmektedir. Türkiye’de işletme başına süt sığırları varlığı 5 başın altındadır (ortalama 4,48). Türkiye’deki işletme büyüklüğü, AB 28 içerisinde 4 büyükbaş ile en küçük işletme büyüklüğüne sahip Romanya dışında hiçbir ülke ile kıyaslanamayacak durumdadır.

Türkiye’de süt sığırıcılığı yapan işletmelerin %55’inde 1-5 arasında hayvan varlığı mevcuttur. 1-20 arasında hayvana sahip işletmelerin oranı 590’dır. 200 ve daha yüksek hayvana sahip işletmelerin oranı ise %0,1’dir. Özetle, Türkiye’de süt sığırıcılığı yapan işletmeler küçük ölçekli olduğu için hem verimlilik düşük hem de maliyetler yüksek olmaktadır.

i) Örgütlenme Düzeyinin Düşük Olması

Örgütlenme özellikle tarım sektörü için rekabet gücünü artıran önemli bir unsurdur. Son dönemlerde uluslararası şirketlerin sektörde egemenliklerini artırmaları tarım sektöründe üreticilerin örgütlenmesini çok daha önemli hale getirmiştir. Türkiye’de büyükbaş hayvancılık işletmelerinde yetiştirici birliklerine üyelik açısından örgütlenme oranı %11 seviyelerindedir. Genel olarak tarım kesiminde özel olarak ise hayvancılık işletmelerinde örgütlenme düzeyleri oldukça düşüktür.

Tarımsal örgütlenme en yaygın ve gelişmiş olarak AB ülkelerinde görülmektedir. AB’de, tarım kesimine yönelik politikaların oluşturulma ve uygulanma aşamalarında bu örgütlerin önemli katkıları vardır. Tarıma dayalı sanayinin yaklaşık %50’si bu örgütler aracılığıyla yürütülmektedir. Özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde süt üretiminin tamamına yakını kooperatif üyeleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Avrupa Birliğinde üretilen sütün %58’i kooperatifler tarafından işlenmektedir.

Yukarıda belirtilen temel sorunların dışında süt sektörü ile ilgili diğer sorunları maddeler halinde aşağıdaki gibi belirtebiliriz:

- Süt sanayicileri, yıl boyunca istikrarlı bir süt arzının olmamasından şikayet etmekte ve bu problemten dolayı tesislerinin çoğu zaman atıl kapasite ile çalışmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Bu durumun en önemli iki sebebinin olduğu ifade edilmiştir. İlki istikrarlı süt üretimi için doğumları dengeli bir şekilde tüm yıla yayan bir tohumlama planlamasının yapılamamış olması nedeniyle doğumların ve süt

üretiminin çok ciddi mevsimsel dalgalanmalara neden olmaktadır. İkincisi ise yaz aylarında çiftçinin kendi sütünü özellikle yayla kültürü olması nedeniyle işliyor olmasıdır.

- Geçmişte tarımla ilgisi bulunmayan ve kaba yem üretecek arazisi olmayan şirketlere %0 faizli kredilerle, büyük ölçekli çiftlikler kurdurulmasıyla süt üretimi kontrol dışı artmıştır.
- Sütte yüksek, ette ise düşük verimliliği olan Holstein ırkının ön plana çıkarılması et ve sütte üretim dengesini bozmuştur. Holstein ırkından yılda ortalama ürettiği etin 30 katı süt sağlanırken; ülkemizde tüketilen süt, tüketilen sığır etinin 15 katıdır.
- Süt sektörünün en temel sorunu, istikrarlı ve besleme maliyeti ile ilişki kuran bir fiyatlama ve destekleme modelinin kurulamamış olmasıdır.

4.2 Süt Sektörünün Sorunlarına Çözüm Önerileri

Malatya ilinde süt sektöründe yaşanan sorunların büyük bir kısmı Türkiye genelinde süt ve süt ürünleri sektöründe yaşanan sorunların aynısıdır. Dolayısıyla, Türkiye’de süt sektöründe yaşanan sorunların tamamı Malatya’da da yaşandığından bu sorunlara çözüm önerileri aynı zamanda Malatya süt sektörü için de çözüm önerileridir.

- Türkiye’de süt sektöründe önemli bir sorun sütün talepten fazla olduğu dönemlerdir. Bu dönemlerde Et ve Süt Kurumu (ESK) süt sektörüne müdahale etmektedir. Müdahale amaçlı olarak süt tozuna dönüştürülen süt miktarı 2017 yılında 557 bin ton oldu. Bu uygulamanın tam bir regülasyon modeli haline gelebilmesi için SETBİR, sütün bol olduğu dönemlerde piyasadan süt alınıp süt tozu yaptırılması, sütün azaldığı sonbahar aylarından itibaren ise bu süt tozunun müdahale kapsamında piyasaya verilmesini önermektedir. Ancak bunun ötesinde SETBİR, gerek üretici gerekse sanayi işletmelerini rahatlatarak ESK’nın üzerindeki yükleri ortadan kaldırabilecek daha pratik bir yöntemi önermektedir Bu yöntem göre ESK, müdahale sisteminin gücünü oluşturan süt tozu üretimi için müracaat eden üreticilerin sütlerinin, doğrudan süt tozu üretimine yöneltmeden önce alıcılara duyurarak, belki de hiç toz haline getirilmeden ihtiyaç sahibi alıcılara yönlendirilmesini sağlayabilir. Süt tozunu ihale ile satmak, en son ve iç piyasaya etki etmeyecek şekilde başvurulması gereken yöntem olmalıdır. İhale zorunluluğunu aşmak için süt tozu üretmeye talip firmalara, ürünü sezon sonuna kadar stoklayıp, bakanlığın ilan ettiği fiyattan satma zorunluluğu getirilmelidir. Böylece bakanlık hiç stoklama ve kalite sıkıntısı ile karşılaşmadan bu

süreci yönetebilir. Dönem sonunda bitirilemeyen stoklar ESK'ya fatura edilerek, yapılacak ihaleyi kazananlara yurtdışı satış mecburiyeti ile teslim edilebilir. Diğer yandan bu sistemi desteklemek üzere, süt destekleme primlerinin, hedeflenen üretici fiyatı gerçekleşirken, üretici maliyetlerinde meydana gelebilecek bir artışı karşılamak için kullanılması ve fiyatlara baskı oluşturmalarının önlenmesi de önemli bir araç olacaktır. Böylelikle üreticinin maliyetlerinin arttığı dönemlerde destekleme primi artırılarak, üreticinin kazancı ve piyasadaki süt fiyatı istikrar altında tutulabilecektir.

- Türkiye'de son yıllarda kurulan yetiştirici birlikleri ile çiftçi örgütlerinin süt toplamada ve pazarlamadaki payları artmış olmasına rağmen özellikle çok daha uzun geçmişe sahip kooperatiflerin etkinliği oldukça düşüktür. Çiftçi örgütleri entegrasyon açısından da son derece zayıf kalmıştır. Örgütlenme düzeyinin düşük oluşu, var olan örgütlerin etkin olmayışı örgütlenme ile çözülebilecek birçok sorunun varlığını sürdürmesine neden olmaktadır. Sütün çiftlikteki fiyatı ile raflardaki fiyatı arasındaki fark çiftçi örgütleri aracılığı ile üreticilerin kazancına dönüşebilecekken ve farklı süt ürünleri ile katma değer yaratma şansı varken çiftçi örgütleri bir iki örnek dışında çok yetersiz kalmış ve üreticileri daha örgütlü olan gıda işletmelerinin insafına terk etmiştir. Üretici örgütlerinin bu görevleri yerine getirebilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu örgütlere üye olma, var olan üyeleri destekleme ve çiftçi örgütlerinin varlıklarını daha güçlü sürdürebilmeleri için politika araçları kullanılmalıdır. Son yıllarda uygulanan eş finansman/hibe programlarında üretici örgütlerinin üyelerine lehte ayrımcılık yapılması bu araçlardan biri olarak düşünülebilir. Ayrıca, resmi kurum ve kuruluşların gıda tedariklerini öncelikli olarak üretici örgütlerinden direk alımları sağlanmalıdır. Diğer bir çözüm önerisi ise örgüt yapısı düzenlenerek süt toplama ve pazarlama faaliyeti sadece kooperatifler kanalıyla yapılmasıdır. Örgütlerin üreticiyi korumayabilmesi için, gerektiğinde piyasaya müdahale edebilecek fon oluşturma yetkisi verilmelidir. Örgütler kanalıyla sözleşmeli üretim modeli uygulanarak üreticinin satış, sanayicinin tedarik güvencesi sağlanmalıdır.
- Ekonomik açıdan ömrünü tamamlamış olan 9 yaş üstü, verimsiz ve sorunlu ineklerin kesilmesine teşvik verilerek, etteki açık giderilmelidir. Aynı zamanda süt üretiminde de düşüş yaratılarak piyasaların dengelenmesi sağlanacak ve verimi yüksek sağlıklı ineklerin kesimi önlenecektir.
- Ülkemize gelen sığınmacılara Devlet tarafından süt ve süt ürünleri dağıtımı yapılmalıdır.
- Süt tüketiminin artırılmasına yönelik kamu spotları yaygınlaştırılmalıdır.

- Et ve süt üretim miktarları arasındaki dengesizliği gidermek için koşulları uygun olmayan işletmelerdeki Holstein ırkı süt hayvanlarının Simental ve Montofon gibi ırklar ile tohumlanması teşvik edilmeli. Bu melezleştirme ile süt verimi %20 düşürülürken, et verimi de % 20 artırılacaktır. Aynı zamanda hastalıklara karşı daha dayanıklı bir ırk oluşturulacaktır.
- Büyük ekli çiftlikler kurulmasına yönelik teşvikler yanında kırsaldaki aile işletmelerinin devamlılığı da sağlanmalıdır. Ayrıca, şehirden köye geri dönüş desteklenmelidir.
- Sütün üretildiği yerleşim merkezlerine süt toplama ve soğutma merkezleri kurulmalıdır. Üretici, sütünü, bu merkezlere mutlaka kendi getirmelidir. Sıcak süt, destekleme kapsamından çıkarılmalıdır.
- Sütte taban fiyat ile birlikte taban kalite (yağ, protein, mikrobiyolojik yük) değerleri de açıklanmalıdır. Fiyat, toplanmış, soğutulmuş süt fiyatı olmalıdır.
- Mevsimsellik nedeniyle oluşan arz-talep kaymalarını telafi edecek (müdahale alımı gibi müdahale satışını da ngren) bir müdahale sistemi kurulmalıdır.
- Süt fiyatı ile besleme maliyeti arasında karşılıklı bir değer (parite) belirlenmeli ve yıl boyunca bu paritedeki sapmaları telafi edecek bir ‘iğ süt destekleme’ sistemi oluşturulmalıdır.
- Kesif yem üretiminin % 60’ı ithal girdilere dayanmaktadır. Çiğ süt ve kırmızı et maliyetlerini önemli ölçüde etkileyen yem fiyat istikrarı için yem sektörü desteklenmelidir.
- Kaba yem ihtiyacının karşılanması için, hayvancılığa dayalı yem bitkisi üretimi teşvik edilmelidir.
- Meraların, ihtisas sahibi üreticilere, ıslah şartıyla kiralanacağı bir düzen getirilmelidir.
- Üreticiler; ürettikleri kaliteli sütün yüksek fiyattan alınacağının ve gelir istikrarının olması halinde süt üretimini artırabileceklerini belirtmekte, hatta süt üretimini artırmak ve kaliteyi yükseltmek için yeni hayvan alımından, ırk ıslahına, eğitimden altyapı yatırımlarına kadar yapabilecekleri her türlü yeniliği hayata geçirmeye hazır olduklarını ifade etmektedirler.

BEşİNCİ BÖLÜM

MALATYA SÜT SEKTÖRÜ İÇİN ÖNEMLİ KONU VE ÖNERİLEN PROJELER

5.3 SÜTAŞ Bingöl Yatırımı

Sütaş, Bursa Karacabey, Aksaray ve İzmir Tire’den sonra Proje Bazlı Teşvik kapsamında 4. entegre tesisini, Makedonya ve Romanya’daki yurtdışı tesisleri de dikkat alındığında firmanın 6. tesisini 733 milyon 709 bin liralık yatırımla Bingöl’de gerçekleştirecektir. 2020 yılında tamamlanması planlanan yatırımla süt üretiminin verimli, sağlıklı ve sürdürülebilir olması için SÜTAŞ’ın alım garantisi sağladığı bir “Sözleşmeli Süt Sığırcılığı” ve “Sözleşmeli Kaba Yem Üretimi” modelinin hayata geçirilecek. Bu proje sadece Bingöl’e ekonomik katkı sağlamayacak aynı zamanda 200-250 kilometre çapındaki tüm bölgeyi Erzurum, Erzincan, Diyarbakır, Elazığ, Tunceli, Muş ve Malatya’yı da ekonomik olarak etkileyecektir. Bingöl’e 250 km uzaklığa kadar olan tüm bölgede üretilen süt ve yem bitkileri bu tesis için önemli bir pazar olacaktır.

Bu yatırım kapsamında aşağıdakilerin gerçekleşmesi planlanmaktadır:

- 1.012 kişilik istihdam edilecek,
- 5.000 üretici aile çalışılacak
- Bölge çiftçilerine ve diğer tedarikçilere her ay 67 milyon TL düzenli gelir sağlanacak
- Günlük 1.063 ton süt işlenecek
- 600 ton/gün yem üretimi sağlanacak
- 80 ton/gün organomineral gübre üretimi sağlanacak
- 6,4 MWh elektrik üretimi elde edilecek
- 10.000 baş sağmal kapasiteli 5 adet damızlık süt sığırı geliştirme çiftliği kurulacak
- 6.500 baş kapasiteli yetiştirme çiftliği kurulacak
- 5.000 baş kapasiteli besi çiftliği kurulacak

Ayrıca proje kapsamında;

1. Süt Hayvancılığı Uygulamalı Eğitim Merkezi ve Eğitim Çiftliği,
2. Süt ve Besi Hayvancılığı Teşhis Laboratuvarı ve Sağlık Merkezi,
3. Genomik Seleksiyon Merkezi,
4. Embriyo Üretim Merkezi,

5. Genomik Boğa Yetiştirme Merkezi,
6. Yem Bitkileri Üretimi Ekipman Yatırımı,
7. Yem Fabrikası,
8. Damızlık Süt Sığırını Geliştirme Merkezi,
9. Besi Çiftliği,
10. Süt Ürünleri Fabrikası,
11. Atık Bertaraf, Anaerobik Arıtma, Biyogaz ve Elektrik Üretim Tesisleri ve
12. Organomineral Gübre Üretim Tesisi kurulacaktır.

Bingöl’de kurulacak olan bu tesis yukarıda da belirtildiği üzere sadece Bingöl için bir yatırım olmayacak aynı zamanda 250 km’ye kadar çevre iller için de önemli bir yatırım olacak. Günlük 1063 ton süt işleme kapasitesine sahip olacak bu tesisin günlük süt ihtiyacı tesisin kendi üretimi ve Bingöl ilindeki süt işletmeleri tarafından karşılanamaz. Dolayısıyla, çevre illerden geri kalan sütün toplanması gerekecektir. Bu bağlamda, hangi illerden karşılanabilir sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun birinci cevabı illerin günlük süt üretim miktarlarıdır. Aşağıdaki Tablo 27, 2017 yılında Bingöl ve Bingöl’ün çevre illerinin günlük süt üretim miktarlarını göstermektedir.

Tablo 27: 2017 Yılı İtibariyle Yıllık ve Günlük Süt Üretim Miktarı (Ton)

İl	Yıllık Süt Üretim Miktarı	Günlük Süt Üretim Miktarı
Bayburt	70.238	192
Bingöl	111.789	306
Bitlis	73.566	201
Diyarbakır	478.282	1.310
Elazığ	189.268	518
Erzincan	139.435	382
Erzurum	860.020	2.356
Malatya	204.248	559
Muş	299.162	819

Kaynak: TÜİK

Tablo 27’ye baktığımızda Erzurum, Diyarbakır ve Muş’tan sonra günlük en fazla süt üretiminin olduğu il Malatya’dır. Erzurum ve Diyarbakır’daki günlük süt üretim miktarının yüksekliği bu illerin tek başına bu yatırım için yeterli günlük sütü tedarik edeceği gibi bir izlenim bırakmaktadır. Ancak, bu illerdeki süt işletmelerinin ihtiyacı dikkate alındığında Malatya için en büyük rakip Muş olmaktadır. Bununla birlikte, Malatya bu yatırım için önemli bir hammadde alım bölgesidir. Ayrıca, çevre illerden sütün tedarik edilebilmesi için bu illerde soğuk zincirin olması gerekmektedir, çünkü süt çabuk bozulan bir madde olduğu için bu zincirin olmadığı yerlerden sütün tedarik edilmesi de zordur.

Malatya için önemli bir rakip olan Erzurum’da süt üretimi bakımından yılda ortalama 800 bin ton süt üretimi ile Türkiye genelinde üst sıralarda olmasına rağmen, bu sütün yaklaşık 166 bin 476 tonu yetiştiricilerden çeşitli yollarla toplanmakta, ticarete konu olan sütün toplam üretime oranı çok düşük kalmakta ve işleme, dağıtım zincirindeki olumsuzluklar nedeniyle üretimde yeterince katma değer üretilmemektedir. Bu olumsuzlukları aşabilmek için Erzurum’da KUDAKA öncülüğünde “Erzurum İli Süt Sektörü Soğuk Zincir Kurulumu Projesi” 2018 yılının sonlarında başlatılmıştır.

Elazığ’da ise 2014 yılında İl Özel İdarisi tarafından bir proje başlatılmıştır. Proje ile günlük 65 ton sütün soğuk zincir marifetiyle üreticiden toplanma merkezlerine ulaştırılması ve daha sonra sektörde faaliyet gösteren büyük firmalara satılması ve bu projeden 600 civarında üreticinin faydalanması hedeflenmektedir.

Özetle, Erzurum ve Elazığ dışında soğuk zincir projesi başlatan bir il olmamıştır. Bu nedenle, bu illerde üretilen sütün toplanarak şehir dışındaki süt işleme firmalarına satılması zor görülmektedir. Dolayısıyla, Malatya’nın Süttaş’ın bu yatırımından istifade edebilmesi ve ilimize yeni yatırımcıları çekebilmesi için sütte soğuk zincirinin kurulması gerekmektedir.

5.4 Süt Toplama Merkezi ve Soğuk Zinciri

Soğuk Zinciri, ineğin memesinden çıkan sütün el değmeden sağılması ve hemen 4 dereceye kadar soğutularak süt toplama merkezinde toplanması ve sonrasında süt işleme fabrikasına kadar bu soğuklukta taşınmasıdır.

Çiğ sütün toplama noktasından kalite kriterleri kontrol edildikten sonra, hijyeni muhafaza edilerek en uygun maliyetle ve en kısa sürede işleme tesisine teslim edilmesi, mamulün de

tesisten alınarak tüketicinin ürünü satın alıncaya kadar soğuk zincir içinde taşınması ve depolanması olarak ifade edilmektedir.

Üretim çiftlikleri ya da üreticiler ile toplama merkezlerinde toplanan ve depolanan sütün alınması, toplama sırasında kalite kontrolünün ve ölçümlerinin yapılması, özelliklerine göre farklı tanklara doldurulması ve etiketlenerek fabrikaya sevk edilmesi işlemleri soğuk zinciri sürecinin birer adımıdır.

Süt toplama merkezine (tank) getirilen çiğ sütler sıcaklık kontrolünden geçirilir. Her tanktan numune alınır ve sürücü tarafından kesik süt (alkol) testi ve antibiyotik kontrolü yapılır. Çiğ süt uygunsa teslim alınır ve soğuk ortamda (+4 derece) muhafaza edilerek işleme tesisine teslimi gerçekleştirilir. İşletmede de çiğ sütler tekrar testlere tabi tutulur ve uygun olanlar teslim alınır, uygun olmayanlar ret edilir. Uygun olanlar öncesinde yapılan planlamaya göre farklı kalitedeki sütlerin özelliklerine göre ayrı tanklara yönlendirilmesi yapılır. Sürücülerin periyodik sağlık kontrolleri yapılır. Çiğ sütün korunması için sütün gün içinde işletmeye ulaştırılacak şekilde toplama planı yapılır. Tüm tanklar, araç ve ekipmanları her toplama sonrasında temizlenir ve dezenfekte edilir. Mamul ürünün niteliğine göre soğuk zincir içinde işletmeden alınarak bölgesel depolara veya koltuk deposu olarak tabir edilen küçük depolara sevk edilir. Depolarda da niteliğine göre ürünler muhafaza edilir ve buralardan da yine soğuk zincir içinde satış noktalarına sevk edilir. Satış noktalarında da ürünün iç sıcaklığı kontrol edilerek, satış anına kadar bozulmadan muhafazası sağlanır.

Sütçülük sektörü ve dolayısıyla hayvancılığın gelişmiş olduğu ülkelerde ve Türkiye'nin batı bölgelerinde soğuk zincir yaygın bir şekilde vardır. Çiftçi süt üretiminde, kooperatif ve birlikler süt toplamada ve sanayiciler toplanan sütü alıp işleyerek piyasaya sürme işi ile iştigal ederler ve bu alanlarda uzmanlaşmışlardır.

Malatya ilinde de kurulacak soğuk zincir sisteminde çiftçi sütü üretecek, çiftçi kooperatifleri, birlikleri ve/veya organizasyonları sütü toplayacak ve süt toplama merkezlerinde muhafaza edecek, sütü işleyen sanayici mandıralar ve/veya fabrikalar sütü süt toplama merkezlerinde soğutmalı tanklarla alarak işleme merkezlerine götürerek işleyecek ve süt ürünleri olarak pazarlayacaktır.

Malatya'da kurulacak olan süt toplama merkezleri ve soğuk zinciri Süttaş'ın Bingöl'e yapacağı tesise hammadde sağlayacağı gibi eğer istenilen miktar ve kalitede süt toplanabilirse yeni firmaların Malatya'ya yatırım yapmasını sağlayacaktır. Böylece hem

Malatya’da mevcut süt üreticilerinin üretim miktarı ve geliri artacak hem de yeni süt üretim çiftlikleri kurularak yeni iş sahaları açılacak ve Malatya’nın tarımsal gelir tutarı artacaktır.

5.5 Akredite Gıda Analiz Laboratuvarı

Gıda analiz laboratuvarlarında, gıda ve yem ile gıdayla temas eden madde ve malzemelerde kalite ve hijyen analizleri yapılmaktadır. 5996 sayılı Kanun kapsamında gıda, gıda ile temas eden madde ve malzeme ile yemlerin üretim işleme ve dağıtımının tüm aşamalarında, ülkeye giriş ve çıkış işlemlerinde, resmi kontroller ve yaptırımlar Tarım ve Orman Bakanlığı’nın yetkisi ve sorumluluğundadır.

Ülkemizde 2016 yılı sonu itibariyle 38’i kamu, 84’ özel olmak üzere toplam 122 akredite gıda kontrol laboratuvarı bulunmaktadır. Son dönemde faaliyetlerini durduran laboratuvarlar olmasına karşın, özellikle son 5 yılda özel gıda laboratuvarı sayısında neredeyse 2 kat artış yaşanmıştır. Son 15 yıldaki hem kamu hem özel gıda laboratuvar altyapısının güçlenmesi sayesinde yurtdışından analiz hizmeti almak zorunda olan gıda endüstrisi taleplerinin neredeyse tamamını yurtiçinde karşılayacak duruma gelmiştir. Bu sayede fiyat ve süre avantajı sağlanmıştır. Mevcut konjonktür ile değerlendirdiğimizde; faaliyetteki laboratuvarlarımız kısa ve orta vadede rahatlıkla talebi karşılayacak altyapıya ve insan gücüne sahiptir.

Bununla birlikte, Malatya’da çok amaçlı bir gıda analiz laboratuvarı bulunmamaktadır. Yurtiçi ve yurtdışı ticaretin en önemli şartlarından biri sağlıklı gıda olduğuna ve Malatya’da Dünya kayısı başkenti olduğuna göre ilimizde özellikle ihracatçılara hizmet verecek akredite olmuş bir gıda analiz laboratuvarının kurulması önem arz etmektedir. Kayısı ihracatı yapan firmalar pestisit ve nem analizini şehir dışındaki özel gıda analiz laboratuvarlarında yaptırmakta ve firma başına yıllık ortalama 60-70 bin arası bir ücret ödemektedir. İhracatçı firmalara zaman ve maliyet tasarrufu sağlamak için Malatya’da bir gıda analiz laboratuvarının kurulması gerekmektedir. Ayrıca, böyle bir laboratuvarın kurulması gıda zehirlenmelerinin tespitinde de önemli işleve sahip olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- <http://ulusalsutkonseyi.org.tr/>
- <http://www.setbir.org.tr/>
- <http://www.fao.org/home/en/>
- <https://www.trademap.org/>
- <http://www.tuik.gov.tr/>
- <https://www.dunya.com/kose-yazisi/sutasin-bingol-yatirimi-bolgeye-her-ay-67-milyon-lira-gelir-getirecek/422602>
-
- Çevik, Bora (2018), Büyükbaş Hayvancılık Sektörü, İş Bankası Sektör Raporu
- Yavuz, Fahri, Ayşe Sezgin, Okan Demir (2016), “Erzurum Sütçülük Sektöründe Soğuk Zincir İyi Uygulama Örneklerinin Oluşturulması ve Yayınlaştırılması Üzerine Bir Çalışma”, TEAD